

www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641

Research Article / Araştırma Makalesi

ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY

Center Continuity and Discourse Coherence in Narrative Texts: A Centering-Theoretic Analysis of Füzûzan's Taşralı

Anlatı Metinlerinde Merkez Sürekliliği ve Söylem Bağlılığı: Füzûzan'ın Taşralı Öyküsünün Merkezleme Kuramı Çerçevesinde Çözümlemesi

Işıl Çırakoğlu*

Abstract: This study examines the discourse organization of Füzûzan's short story *Taşralı* within the framework of Centering Theory, which explains how the focus of attention is maintained and shifted across successive utterances. The study aims to determine how center-transition patterns are distributed throughout the story and how these patterns vary according to different forms of narrative presentation. Designed as a theory-driven qualitative text analysis supported by descriptive quantitative data, the study uses the published story as its data source and the utterance as the unit of analysis. The text was segmented into 176 utterances, yielding 175 center relations between adjacent utterances. These relations were classified as continue, retain, smooth shift, and rough shift, while each utterance was also categorized according to its dominant narrative presentation as narration, description, dialogue, inner monologue, or flashback. The findings show that rough shift was the most frequent transition type, with 78 occurrences (44%), followed by continue (32%), retain (15%), and smooth shift (9%). The overall center-preservation rate was 47.4%. Narration displayed the highest center-preservation rate (81.3%), whereas description had the lowest (29.7%). The findings indicate that center continuity is not uniformly distributed throughout the narrative but is reorganized in relation to changes in speaker, time, scene, and narrative presentation. The study demonstrates that Centering Theory provides a systematic and data-driven analytical framework for examining discourse focus in Turkish literary narratives. By making the relationship between center-transition patterns and narrative presentation visible, it also offers a methodological application for comparable analyses of narrative texts.

Keywords: Centering Theory, center continuity, narrative discourse, discourse coherence, text linguistics

Öz: Bu çalışmada, söylemde dikkat odağının ardışık sözceler boyunca nasıl sürdürüldüğünü ve değiştiğini açıklayan Merkezleme Kuramı çerçevesinde Füzûzan'ın *Taşralı* adlı öyküsünün söylem örgütlenmesi incelenmiştir. Araştırmanın amacı, merkez geçiş örüntülerinin öykü boyunca nasıl dağıldığını ve bu örüntülerin farklı anlatı sunum biçimlerine göre nasıl değiştiğini belirlemektir. Araştırma, betimsel nicel verilerle desteklenen kuram temelli nitel bir metin çözümlemesi olarak tasarlanmıştır; yayımlanmış öykü metni veri kaynağı, sözcük ise çözümleme birimi olarak kabul edilmiştir. Metin 176 sözcüğe ayrılmış ve ardışık sözcükler arasında 175 merkez ilişkisi belirlenmiştir. Merkez ilişkileri devam, içerme, yumuşak dönüş ve tam dönüş

* Dr., Independent Researcher

Dr., Bağımsız Araştırmacı

ORCID <https://orcid.org/0009-0009-4985-8933>

isilcirkoglu@gmail.com

Cite as/ Atıf: Çırakoğlu, I. (2026). Center continuity and discourse coherence in narrative texts: a centering-theoretic analysis of Füzûzan's taşralı/Anlatı metinlerinde merkez sürekliliği ve söylem bağlantılığı: Füzûzan'ın taşralı öyküsünün merkezleme kuramı çerçevesinde çözümlemesi. *Turkish Studies - Language and Literature*, 21(3), 4993-5035. Ankara Bilim University Publications. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.90196>

Received/Geliş: 15 March/Mart 2026

Accepted/Kabul: 20 September/Eylül 2026

Published/Yayın: 25 September/Eylül 2026

Checked by plagiarism software

olarak sınıflandırılmış; ayrıca her sözce öyküleme, betimleme, diyalog, iç monolog veya geriye dönüş kategorilerinden biriyle eşleştirilmiştir. Bulgular, tam dönüşün 78 örnekle en sık görülen geçiş türü olduğunu (%44); bunu devam (%32), içerme (%15) ve yumuşak dönüşün (%9) izlediğini göstermektedir. Genel merkez korunumu oranı %47,4'tür. En yüksek merkez korunumu öyküleme bölümlerinde (%81,3), en düşük oran ise betimleme bölümlerinde (%29,7) belirlenmiştir. Sonuçlar, merkez sürekliliğinin anlatı boyunca sabit olmadığını; konuşucu, zaman, sahne ve anlatı sunum biçimindeki değişimlere göre yeniden düzenlendiğini göstermektedir. Çalışma, Merkezleme Kuramının Türkçe edebî anlatılarda söylem odağını sistematik ve veri temelli biçimde incelemek için işlevsel bir çözümleme çerçevesi sunduğunu ortaya koymaktadır. Bu yönüyle araştırma, merkez geçişleri ile anlatı sunum biçimleri arasındaki ilişkiyi görünür kılarak benzer anlatı çözümlemeleri için yöntemsel bir uygulama örneği sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Merkezleme Kuramı, merkez sürekliliği, anlatı söylemi, söylem bağlaşıklığı, metindilbilim.

Structured Abstract:**Aim:**

Narrative texts establish coherence through the interaction of referential links, discourse entities, and shifts in the reader's focus of attention. Following a narrative requires readers to identify the prominent entity, relate it to the preceding utterance, and update this representation when the focus changes. These processes are particularly visible in literary narratives that move among characters, temporal planes, description, dialogue, and inner speech. Centering Theory examines such local relations by modeling the continuity and change of discourse centers across adjacent utterances. Despite its use in studies of discourse coherence and reference resolution, integrated analyses of center transitions and narrative techniques in Turkish literary narratives remain limited.

This study examines the discourse organization of Füzûzan's short story *Taşralı* within the framework of Centering Theory. The story was selected because its narrative structure includes shifting character perspectives, dialogue, description, inner monologue, and movement between present and past. The study addresses two questions: how center-transition patterns are distributed throughout the story, and how these patterns differ according to the narrative techniques used in the relevant segments. Relating center transitions to the dominant discourse function of each utterance makes visible the role of center continuity in broader narrative organization. The study also provides an explicit example of how Centering Theory can be applied to a Turkish narrative text.

Method:

The research was designed as a theory-driven qualitative text analysis with descriptive quantitative support. The published text of *Taşralı* constituted the data source, and the utterance was adopted as the unit of analysis. The story was segmented into 176 utterances, producing 175 relations between adjacent utterances. For each utterance, the forward-looking centers (Cf), backward-looking center (Cb), and preferred center (Cp) were identified. The ranking of Cf elements followed the hierarchy subject > direct object > indirect object > other referential elements, with Turkish zero subjects identified through verbal person marking and the preceding referential chain. The relations between adjacent utterances were then classified as continue, retain, smooth shift, or rough shift. Ambiguous pronouns, possessive constructions, multi-predicate structures, nonreferential expressions, and speaker changes were evaluated through consistent syntactic, semantic, and discourse-continuity criteria. Each utterance was also assigned to one dominant category: narration, description, dialogue, inner monologue, or flashback.

Findings:

The general transition profile indicates that rough shifts constituted the most frequent category, with 78 occurrences (44%). They were followed by 57 continue transitions (32%), 26 retain transitions (15%), and 14 smooth shifts (9%). Center continuity, defined through transitions in which the backward-looking center was preserved, was observed in 83 of the 175 transitions, corresponding to an overall rate of 47.4%. The distribution reveals a multicentered profile in which continuity and change operate together and the focus is reorganized among different entities. The most frequent centers were the narrator (52), the aunt (38), objects or locations (33), the father (21), and the mother (17). The focus is therefore concentrated around the narrator–aunt relationship while remaining open to other persons, objects, and spatial frames.

The transition patterns differed systematically across narrative techniques. Dialogue accounted for 70 utterances (39.8% of the text) and displayed a center-preservation rate of 52.2%, reflecting the continuity created by recurring speakers and referential chains. Description showed the lowest preservation rate (29.7%) and the highest proportion of rough shifts (64.9%), as successive persons, objects, and spatial features were introduced into focus. Inner monologue and flashback produced intermediate preservation rates of 42.9% and 44.0%, respectively; shifts in mental perspective and temporal plane increased center change. Narration showed the highest preservation rate (81.3%). Retain transitions were especially prominent in this category, indicating that the backward-looking center generally remained accessible when the preferred center changed. Fluctuation across successive ten-utterance segments likewise shows that center continuity is locally reorganized with changes in speaker, time, scene, and discourse function.

Conclusion:

The findings demonstrate that center continuity is not a fixed property distributed uniformly throughout a narrative. It varies with the discourse function of each segment and contributes to the management of attention across characters, objects, settings, and temporal layers. The high frequency of rough shifts in Taşralı indicates a dynamically organized, multicentered narrative rather than incoherence. Combining utterance-level center coding with narrative-technique classification extends a model of local coherence toward broader narrative organization. The main limitation is the focus on a single short story; the numerical patterns are therefore not presented as generalizable. Nevertheless, the transparent criteria and representative examples offer a methodological model for comparative studies of other authors, genres, and narrative structures.

Keywords: Centering Theory, center continuity, narrative discourse, discourse coherence, narrative techniques.

الملخص المنظم:

الهدف

تُتَشَى النصوص السردية تماسكها من خلال تفاعل الروابط الإحالية، الكيانات الخطابية، وتحولات تركيز القارئ. إن متابعة السرد تتطلب من القارئ تحديد الكيان البارز، وربطه بالملفوظ السابق، وتحديث هذا التمثيل عند تغيير مركز الاهتمام. وتظهر هذه العمليات بوضوح (Centering) خاص في السرد الأدبي الذي ينتقل بين الشخصيات، المستويات الزمنية، الوصف، الحوار، والكلام الداخلي. وتقوم نظرية التمرکز بدراسة هذه العلاقات المحلية من خلال نمذجة الاستمرارية والتغير في مراكز الخطاب عبر الملفوظات المتجاورة. ورغم استخدامها (Centering Theory) في دراسات التماسك الخطابي وحل الإحالات، فإن التحليلات المدمجة لانتقالات المراكز وتقنيات السرد في النصوص الأدبية التركيبية ما تزال محدودة.

تتناول هذه الدراسة تنظيم الخطاب في قصة "طشُرلي" القصيرة لفُروزان ضمن إطار نظرية التمرکز. وقد تم اختبار القصة لأن بنيتها السردية تتضمن تحولات في وجهات نظر الشخصيات، وحواراً، ووصفاً، ومونولوجاً داخلياً، وانتقالاً بين الحاضر والماضي. وتطرح الدراسة سؤالين رئيسيين: كيف تتوزع أنماط انتقال المراكز عبر القصة، وكيف تختلف هذه الأنماط تبعاً لتقنيات السرد المستخدمة في المقاطع المعنية. إن ربط انتقالات المراكز بالوظيفة الخطابية المهيمنة لكل ملفوظ يُظهر دور استمرارية المراكز في التنظيم السردى الأوسع. كما تقدم الدراسة مثلاً صريحاً على كيفية تطبيق نظرية التمرکز على نص سردي تركي.

المنهج

تم تصميم البحث بوصفه تحليلاً نصياً نوعياً موجهاً بالنظرية، مدعوماً بوصف كمي. شكّل النص المنشور لـ "طشُرلي" مصدر البيانات، واعتمد الملفوظ وحدةً للتحليل. قُسمت القصة إلى 176 ملفوظاً، نتج عنها 175 علاقة بين الملفوظات المتجاورة. ولكل ملفوظ، تم تحديد الهرمية: الفاعل < المفعول به المباشر Cf وقد اتبعت رتبة عناصر (Cp)، والمركز المفضل (Cb)، والمركز المرتجع (Cf)، المراكز المتطلعة المفعول به غير المباشر < العناصر الإحالية الأخرى، مع تحديد الفاعل الصفري التركي من خلال علامات الشخص الفعلية والسلسلة الإحالية > أو انتقال (smooth shift) انتقال سلس (retain)، احتفاظ (continue)، السابقة. ثم صُنِّفت العلاقات بين الملفوظات المتجاورة إلى: استمرار وتم تقييم الضمانات الغامضة، والتراكيب الإضافية، والبنى متعددة الأفعال، والتعبير غير الإحالية، وتغير المتكلم وفق (rough shift) خشن معايير تركيبية ودلالية ومعيارية للتماسك الخطابي. كما أسند لكل ملفوظ فئة مهيمنة واحدة: السرد، الوصف، الحوار، المونولوج الداخلي، أو (flashback) الاسترجاع.

النتائج

تشير البنية العامة للانتقالات إلى أن الانتقالات الخشنة شكّلت الفئة الأكثر تكراراً بـ 78 حالة (44%). تلتها 57 حالة استمرار (32%) و 26 حالة احتفاظ (15%)، و 14 انتقالاً سلساً (9%). وقد لوحظت استمرارية المركز، المعرفة من خلال الانتقالات التي حُفظ فيها المركز المرتجع، في 83 من أصل 175 انتقالاً، أي بنسبة 47.4%. ويكشف التوزيع عن ملف متعدد المراكز حيث تعمل الاستمرارية والتغير معاً ويُعاد تنظيم التركيز بين كيانات مختلفة. وكانت المراكز الأكثر تكراراً: الراوي (52)، العمة (38)، الأشياء أو المواقع (33)، الأب (21)، والأم (17). يتركز الاهتمام إذن حول علاقة الراوي-العمة مع بقاء الانفتاح على أشخاص وأشياء وأطر مكانية أخرى.

اختلفت أنماط الانتقال بشكل منهجي بحسب تقنيات السرد. شكّل الحوار 70 ملفوظاً (39.8% من النص) وأظهر معدل حفظ للمركز بلغ 52.2%، مما يعكس الاستمرارية التي يخلقها تكرار المتكلمين والسلاسل الإحالية. أما الوصف فقد أظهر أدنى معدل حفظ (29.7%) وأعلى نسبة انتقالات خشنة (64.9%)، إذ تُدخل الأشخاص والأشياء والسمات المكانية المتعاقبة إلى مركز الاهتمام. وأنتج المونولوج الداخلي والاسترجاع معدلات حفظ متوسطة بلغت 42.9% و 44.0% على التوالي؛ حيث زادت التحولات في المنظور الذهني والمستوى الزمني من تغيير المركز. وأظهر السرد أعلى معدل حفظ (81.3%). وكانت انتقالات الاحتفاظ بارزة بشكل خاص في هذه الفئة، مما يدل على أن المركز المرتجع ظل متاحاً غالباً عند تغيير المركز المفضل. كما تُظهر التنبؤات عبر مقاطع متعاقبة من عشرة ملفوظات أن استمرارية المركز يُعاد تنظيمها محلياً مع تغيير المتكلم والزمن والمشهد والوظيفة الخطابية.

الخاتمة

تُظهر النتائج أن استمرارية المركز ليست خاصية ثابتة موزعة بشكل متجانس عبر السرد، بل تتغير تبعاً لوظيفة الخطاب في كل مقطع وتُسهّم في إدارة الانتباه بين الشخصيات والأشياء والإعدادات والطبقات الزمنية. إن التكرار العالي للانتقالات الخشنة في "طشُرلي" يشير إلى سرد متعدد المراكز منظم ديناميكياً وليس إلى انعدام التماسك. إن الجمع بين ترميز المراكز على مستوى الملفوظ وتصنيف تقنيات السرد يوسّع نموذج التماسك المحلي نحو تنظيم سردي أوسع. وتتمثل المحدودية الرئيسية في التركيز على قصة قصيرة واحدة؛ لذا لا تُقدّم الأنماط العددية باعتبارها قابلة للتعميم. ومع ذلك، فإن المعايير الشفافة والأمثلة التمثيلية توفر نموذجاً منهجياً للدراسات المقارنة حول مؤلفين وأنواع وبنى سردية أخرى.

الكلمات المفتاحية: نظرية التمرکز، استمرارية المركز، الخطاب السردی، التماسك الخطابی، تقنيات السرد

Résumé Structuré:

Objectif

Les textes narratifs établissent leur cohérence par l'interaction des liens référentiels, des entités discursives et des déplacements de l'attention du lecteur. Suivre un récit suppose que le lecteur identifie l'entité saillante, la relie à l'énoncé précédent et actualise cette représentation lorsque le foyer change. Ces processus apparaissent particulièrement dans les récits littéraires qui alternent entre personnages, plans temporels, description, dialogue et discours intérieur. La théorie du centrage (*Centering Theory*) examine ces relations locales en modélisant la continuité et le changement des centres du discours à travers les énoncés adjacents. Bien qu'elle soit utilisée dans les études sur la cohérence discursive et la résolution des références, les analyses intégrées des transitions de centre et des techniques narratives dans les récits littéraires turcs demeurent limitées.

Cette étude examine l'organisation discursive de la nouvelle **Taşralı** de Füzûzan dans le cadre de la théorie du centrage. L'œuvre a été choisie car sa structure narrative inclut des changements de perspective des personnages, du dialogue, de la description, du monologue intérieur et des passages entre présent et passé. Deux questions sont posées : comment les schémas de transition de centre se distribuent-ils dans le récit, et comment ces schémas diffèrent-ils selon les techniques narratives employées dans les segments concernés. Relier les transitions de centre à la fonction discursive dominante de chaque énoncé rend visible le rôle de la continuité du centre dans l'organisation narrative globale. L'étude fournit également un exemple explicite de l'application de la théorie du centrage à un texte narratif turc.

Méthode

La recherche a été conçue comme une analyse textuelle qualitative guidée par la théorie, avec un appui quantitatif descriptif. Le texte publié de *Taşralı* a constitué la source de données, et l'énoncé a été adopté comme unité d'analyse. Le récit a été segmenté en 176 énoncés, produisant 175 relations entre énoncés adjacents. Pour chaque énoncé, les centres prospectifs (Cf), le centre rétrospectif (Cb) et le centre préféré (Cp) ont été identifiés. Le classement des éléments Cf a suivi la hiérarchie : sujet > objet direct > objet indirect > autres éléments référentiels, les sujets nuls du turc étant identifiés par la marque personnelle verbale et la chaîne référentielle précédente. Les relations entre énoncés adjacents ont ensuite été classées comme : continuité (*continue*), maintien (*retain*), transition douce (*smooth shift*) ou transition brusque (*rough shift*). Les pronoms ambigus, les constructions possessives, les structures multiprédicatives, les expressions non référentielles et les changements de locuteur ont été évalués selon des critères syntaxiques, sémantiques et de continuité discursive cohérents. Chaque énoncé a également été assigné à une catégorie dominante : narration, description, dialogue, monologue intérieur ou retour en arrière (*flashback*).

Résultats

Le profil général des transitions indique que les transitions brusques ont constitué la catégorie la plus fréquente, avec 78 occurrences (44%). Elles sont suivies de 57 transitions de continuité (32%), 26 transitions de maintien (15%) et 14 transitions douces (9%). La continuité du centre, définie par les transitions où le centre rétrospectif est préservé, a été observée dans 83 des 175 transitions, soit un taux global de 47,4%. La distribution révèle un profil multicentré où continuité et changement coexistent et où le foyer est réorganisé entre différentes entités. Les centres les plus fréquents étaient : le narrateur (52), la tante (38), les objets ou lieux (33), le père (21) et la mère (17). L'attention se concentre donc autour de la relation narrateur-tante tout en restant ouverte à d'autres personnes, objets et cadres spatiaux.

Les schémas de transition différaient systématiquement selon les techniques narratives. Le dialogue représentait 70 énoncés (39,8% du texte) et affichait un taux de préservation du centre de 52,2%, reflétant la continuité créée par la récurrence des locuteurs et des chaînes référentielles. La description montrait le taux de préservation le plus bas (29,7%) et la proportion la plus élevée de transitions brusques (64,9%), car des personnes, objets et caractéristiques spatiales successifs étaient introduits dans le foyer. Le monologue intérieur et le retour en arrière produisaient des taux intermédiaires de préservation (42,9% et 44,0%) ; les changements de perspective mentale et de plan temporel augmentaient la variabilité du centre. La narration présentait le taux de préservation le plus élevé (81,3%). Les transitions de maintien étaient particulièrement marquées dans cette catégorie, indiquant que le centre rétrospectif restait généralement accessible lorsque le centre préféré changeait. Les fluctuations observées sur des segments successifs de dix énoncés montrent également que la continuité du centre est réorganisée localement avec les changements de locuteur, de temps, de scène et de fonction discursive.

Conclusion

Les résultats démontrent que la continuité du centre n'est pas une propriété fixe distribuée uniformément dans un récit. Elle varie selon la fonction discursive de chaque segment et contribue à la gestion de l'attention entre personnages, objets, décors et couches temporelles. La fréquence élevée des transitions brusques dans *Taşralı* indique un récit multicentré organisé de manière dynamique plutôt qu'un manque de cohérence. L'association du codage des centres au niveau de l'énoncé avec la classification des techniques narratives étend un modèle de cohérence locale vers une organisation narrative plus large. La principale limite réside dans le fait que l'étude porte sur une seule nouvelle ; les schémas numériques ne sont donc pas présentés comme généralisables. Néanmoins, les critères transparents et les exemples représentatifs offrent un modèle méthodologique pour des études comparatives portant sur d'autres auteurs, genres et structures narratives.

Mots-clés: Théorie du centrage, continuité du centre, discours narratif, cohérence discursive, techniques narratives.

Strukturiertes Abstract:

Ziel

Narrative Texte schaffen Kohärenz durch das Zusammenspiel von referenziellen Verknüpfungen, Diskursentitäten und Verschiebungen im Aufmerksamkeitsfokus des Lesers. Ein Narrativ zu verfolgen erfordert, dass die Lesenden die prominente Entität identifizieren, sie mit der vorangehenden Äußerung verknüpfen und diese Repräsentation aktualisieren, wenn sich der Fokus verändert. Diese Prozesse treten besonders deutlich in literarischen Narrativen hervor, die zwischen Figuren, Zeitebenen, Beschreibung, Dialog und innerer Rede wechseln. Die **Centering Theory** untersucht solche lokalen Relationen, indem sie die Kontinuität und den Wechsel von Diskurszentren über benachbarte Äußerungen hinweg modelliert. Trotz ihrer Anwendung in Studien zur Diskurskohärenz und Referenzauflösung sind integrierte Analysen von Zentrumstransitionen und narrativen Techniken in türkischen literarischen Texten bislang begrenzt.

Diese Studie untersucht die Diskursorganisation von Füzûzan's Kurzgeschichte *Taşralı* im Rahmen der Centering Theory. Die Geschichte wurde ausgewählt, da ihre narrative Struktur wechselnde Figurenperspektiven, Dialog, Beschreibung, inneren Monolog sowie Bewegungen zwischen Gegenwart und Vergangenheit umfasst. Die Studie geht zwei Fragen nach: Wie verteilen sich die Muster der Zentrumstransitionen im Verlauf der Geschichte, und wie unterscheiden sich diese Muster je nach eingesetzter narrativer Technik. Die Verknüpfung von Zentrumstransitionen mit der dominanten Diskursfunktion jeder Äußerung macht die Rolle der Zentrumskontinuität in der übergeordneten narrativen Organisation sichtbar. Darüber hinaus bietet die Studie ein explizites Beispiel dafür, wie die Centering Theory auf einen türkischen narrativen Text angewendet werden kann.

Methode

Die Forschung wurde als theoriebasierte qualitative Textanalyse mit beschreibender quantitativer Unterstützung konzipiert. Der veröffentlichte Text von *Taşralı* bildete die Datenquelle, und die Äußerung wurde als Analyseeinheit gewählt. Die Geschichte wurde in 176 Äußerungen segmentiert, wodurch 175 Relationen zwischen benachbarten Äußerungen entstanden. Für jede Äußerung wurden die

vorwärtsgerichteten Zentren (Cf), das rückwärtsgerichtete Zentrum (Cb) und das bevorzugte Zentrum (Cp) identifiziert. Die Rangordnung der Cf-Elemente folgte der Hierarchie: Subjekt > direktes Objekt > indirektes Objekt > andere referenzielle Elemente, wobei türkische Nullsubjekte durch verbale Personenmarkierung und die vorangehende Referenzkette bestimmt wurden. Die Relationen zwischen benachbarten Äußerungen wurden anschließend als *continue*, *retain*, *smooth shift* oder *rough shift* klassifiziert. Mehrdeutige Pronomen, Possessivkonstruktionen, Mehrprädikatstrukturen, nicht-referentielle Ausdrücke und Sprecherwechsel wurden anhand konsistenter syntaktischer, semantischer und diskurskohärenter Kriterien bewertet. Jede Äußerung wurde zudem einer dominanten Kategorie zugeordnet: Narration, Beschreibung, Dialog, innerer Monolog oder Rückblende.

Ergebnisse

Das allgemeine Transitionsprofil zeigt, dass *rough shifts* die häufigste Kategorie bildeten, mit 78 Vorkommen (44%). Es folgten 57 *continue*-Transitionen (32%), 26 *retain*-Transitionen (15%) und 14 *smooth shifts* (9%). Zentrumskontinuität, definiert durch Transitionen, in denen das rückwärtsgerichtete Zentrum erhalten blieb, wurde in 83 von 175 Transitionen beobachtet, entsprechend einer Gesamtquote von 47,4%. Die Verteilung offenbart ein multizentriertes Profil, in dem Kontinuität und Wechsel zusammenwirken und der Fokus zwischen verschiedenen Entitäten reorganisiert wird. Die häufigsten Zentren waren: der Erzähler (52), die Tante (38), Objekte oder Orte (33), der Vater (21) und die Mutter (17). Der Fokus konzentriert sich somit auf die Beziehung Erzähler–Tante, bleibt jedoch offen für andere Personen, Objekte und räumliche Rahmen.

Die Muster der Transitionen unterschieden sich systematisch je nach narrativer Technik. Der Dialog umfasste 70 Äußerungen (39,8% des Textes) und zeigte eine Zentrumserhaltungsrate von 52,2%, was die durch wiederkehrende Sprecher und Referenzketten erzeugte Kontinuität widerspiegelt. Die Beschreibung wies die niedrigste Erhaltungsrate (29,7%) und den höchsten Anteil an *rough shifts* (64,9%) auf, da sukzessive Personen, Objekte und räumliche Merkmale in den Fokus eingeführt wurden. Innerer Monolog und Rückblende erzeugten mittlere Erhaltungsraten von 42,9% bzw. 44,0%; Perspektivwechsel und zeitliche Ebenen erhöhten die Zentrumstransitionen. Die Narration zeigte die höchste Erhaltungsrate (81,3%). Besonders auffällig waren hier *retain*-Transitionen, die darauf hinweisen, dass das rückwärtsgerichtete Zentrum meist zugänglich blieb, wenn sich das bevorzugte Zentrum änderte. Schwankungen über aufeinanderfolgende Zehn-Äußerungs-Segmente zeigen ebenfalls, dass die Zentrumskontinuität lokal mit Veränderungen von Sprecher, Zeit, Szene und Diskursfunktion reorganisiert wird.

Schlussfolgerung

Die Ergebnisse zeigen, dass Zentrumskontinuität keine feste Eigenschaft ist, die gleichmäßig über ein Narrativ verteilt ist. Sie variiert je nach Diskursfunktion des jeweiligen Segments und trägt zur Steuerung der Aufmerksamkeit über Figuren, Objekte, Schauplätze und Zeitebenen hinweg bei. Die hohe Frequenz von *rough shifts* in *Taşralı* weist auf ein dynamisch organisiertes, multizentriertes Narrativ hin und nicht auf Inkohärenz. Die Kombination von Äußerungsebene-Codierung der Zentren mit der Klassifikation narrativer Techniken erweitert ein Modell lokaler Kohärenz hin zu einer breiteren narrativen Organisation. Die Hauptbegrenzung liegt im Fokus auf eine einzige Kurzgeschichte; die Zahlenmuster werden daher nicht als verallgemeinerbar präsentiert. Dennoch bieten die transparenten Kriterien und repräsentativen Beispiele ein methodisches Modell für vergleichende Studien zu anderen Autoren, Genres und narrativen Strukturen.

Schlüsselwörter: Centering Theory, Zentrumskontinuität, narrativer Diskurs, Diskurskohärenz, narrative Techniken.

Resumen Estructurado:

Objetivo

Los textos narrativos establecen su coherencia mediante la interacción de vínculos referenciales, entidades discursivas y cambios en el foco de atención del lector. Seguir un relato requiere que los lectores identifiquen la entidad prominente, la relacionen con el enunciado precedente y actualicen esta representación cuando el foco cambia. Estos procesos se hacen particularmente visibles en narrativas literarias que se desplazan entre personajes, planos temporales, descripción, diálogo y discurso interior. La **Teoría del Centrado (Centering Theory)** examina estas relaciones locales modelando la continuidad y el cambio de los

centros discursivos en enunciados adyacentes. A pesar de su uso en estudios de coherencia discursiva y resolución de referencias, los análisis integrados de transiciones de centro y técnicas narrativas en narrativas literarias turcas siguen siendo limitados.

Este estudio examina la organización discursiva del cuento **Taşralı** de Füzûzan dentro del marco de la Teoría del Centrado. La obra fue seleccionada porque su estructura narrativa incluye cambios de perspectiva de los personajes, diálogo, descripción, monólogo interior y movimientos entre presente y pasado. El estudio aborda dos preguntas: cómo se distribuyen los patrones de transición de centro a lo largo del cuento y cómo difieren estos patrones según las técnicas narrativas utilizadas en los segmentos correspondientes. Relacionar las transiciones de centro con la función discursiva dominante de cada enunciado hace visible el papel de la continuidad del centro en la organización narrativa más amplia. El estudio también ofrece un ejemplo explícito de cómo aplicar la Teoría del Centrado a un texto narrativo turco.

Método

La investigación se diseñó como un análisis textual cualitativo guiado por la teoría, con apoyo cuantitativo descriptivo. El texto publicado de *Taşralı* constituyó la fuente de datos, y el enunciado se adoptó como unidad de análisis. El cuento fue segmentado en 176 enunciados, produciendo 175 relaciones entre enunciados adyacentes. Para cada enunciado se identificaron los centros prospectivos (Cf), el centro retrospectivo (Cb) y el centro preferido (Cp). La jerarquía de los elementos Cf siguió el orden: sujeto > objeto directo > objeto indirecto > otros elementos referenciales, identificándose los sujetos nulos del turco mediante la marca personal verbal y la cadena referencial precedente. Las relaciones entre enunciados adyacentes se clasificaron como continuidad (*continue*), retención (*retain*), cambio suave (*smooth shift*) o cambio brusco (*rough shift*). Los pronombres ambiguos, las construcciones posesivas, las estructuras multipredicativas, las expresiones no referenciales y los cambios de hablante se evaluaron mediante criterios sintácticos, semánticos y de continuidad discursiva coherentes. Cada enunciado fue además asignado a una categoría dominante: narración, descripción, diálogo, monólogo interior o retrospectión (*flashback*).

Resultados

El perfil general de las transiciones indica que los *rough shifts* constituyeron la categoría más frecuente, con 78 casos (44%). Les siguieron 57 transiciones de continuidad (32%), 26 de retención (15%) y 14 cambios suaves (9%). La continuidad del centro, definida por las transiciones en las que se preservó el centro retrospectivo, se observó en 83 de las 175 transiciones, lo que corresponde a una tasa global del 47,4%. La distribución revela un perfil multicentrado en el que la continuidad y el cambio operan conjuntamente y el foco se reorganiza entre diferentes entidades. Los centros más frecuentes fueron: el narrador (52), la tía (38), objetos o lugares (33), el padre (21) y la madre (17). El foco se concentra por tanto en la relación narrador-tía, aunque permanece abierto a otras personas, objetos y marcos espaciales.

Los patrones de transición difirieron sistemáticamente según las técnicas narrativas. El diálogo representó 70 enunciados (39,8% del texto) y mostró una tasa de preservación del centro del 52,2%, reflejando la continuidad creada por la recurrencia de hablantes y cadenas referenciales. La descripción presentó la tasa de preservación más baja (29,7%) y la proporción más alta de cambios bruscos (64,9%), ya que sucesivas personas, objetos y rasgos espaciales se introducían en el foco. El monólogo interior y la retrospectión produjeron tasas intermedias de preservación del 42,9% y 44,0%, respectivamente; los cambios de perspectiva mental y de plano temporal incrementaron la variabilidad del centro. La narración mostró la tasa de preservación más alta (81,3%). Las transiciones de retención fueron especialmente prominentes en esta categoría, indicando que el centro retrospectivo permanecía generalmente accesible cuando cambiaba el centro preferido. Las fluctuaciones a lo largo de segmentos sucesivos de diez enunciados muestran asimismo que la continuidad del centro se reorganiza localmente con los cambios de hablante, tiempo, escena y función discursiva.

Conclusión

Los resultados demuestran que la continuidad del centro no es una propiedad fija distribuida uniformemente en un relato. Varía según la función discursiva de cada segmento y contribuye a la gestión de la atención entre personajes, objetos, escenarios y capas temporales. La alta frecuencia de cambios bruscos en *Taşralı* indica una narrativa multicentrada organizada dinámicamente y no una incoherencia. La combinación del codificado de centros a nivel de enunciado con la clasificación de técnicas narrativas amplía un modelo de

coherencia local hacia una organización narrativa más amplia. La principal limitación es el enfoque en un solo cuento; por ello, los patrones numéricos no se presentan como generalizables. No obstante, los criterios transparentes y los ejemplos representativos ofrecen un modelo metodológico para estudios comparativos de otros autores, géneros y estructuras narrativas.

Palabras clave: Teoría del Centrado, continuidad del centro, discurso narrativo, coherencia discursiva, técnicas narrativas.

结构化摘要

研究目的

叙事文本通过指称链、话语实体以及读者注意力焦点的转移来建立其连贯性。理解叙事要求读者识别突出的实体，将其与前一语句联系起来，并在焦点发生变化时更新这一表征。这些过程在文学叙事中尤为明显，因为文学叙事常常在人物、时间层面、描写、对话和内心独白之间转换。**中心理论 (Centering Theory)** 通过建模相邻语句之间话语中心的延续与变化来考察这些局部关系。尽管该理论已广泛用于话语连贯性与指称解析的研究，但在土耳其文学叙事中结合中心转换与叙事技巧的综合分析仍然有限。

本研究在中心理论框架下考察了芙鲁赞 (Füruzan) 的短篇小说《乡下人》(*Taşralı*) 的话语组织。选择该作品是因为其叙事结构包含人物视角的转换、对话、描写、内心独白以及在现在与过去之间的移动。研究提出两个问题：中心转换模式在故事中如何分布？这些模式在不同叙事技巧下有何差异？将中心转换与每一语句的主要话语功能联系起来，使中心延续在更广泛的叙事组织中所起的作用得以显现。本研究同时提供了一个将中心理论应用于土耳其叙事文本的明确范例。

方法

研究设计为理论驱动的定性文本分析，并辅以描述性量化支持。已出版的《乡下人》文本构成数据来源，语句被作为分析单位。故事被划分为176个语句，形成175个相邻语句之间的关系。对每个语句，识别前瞻中心 (Cf)、回溯中心 (Cb) 和优选中心 (Cp)。Cf元素的排序遵循层级：主语 > 直接宾语 > 间接宾语 > 其他指称元素；土耳其语零主语通过动词人称标记和前一指称链来识别。相邻语句之间的关系被分类为：延续 (continue)、保持 (retain)、平滑转换 (smooth shift) 或粗糙转换 (rough shift)。含糊代词、所有格结构、多谓语结构、非指称表达以及说话人变化均依据一致的句法、语义和话语连贯性标准进行评估。每个语句还被归入一个主要类别：叙述、描写、对话、内心独白或闪回。

研究结果

总体转换概况显示，粗糙转换是最常见的类别，共78次 (44%)。其次是57次延续 (32%)、26次保持 (15%) 和14次平滑转换 (9%)。中心延续 (即回溯中心被保留的转换) 在175次转换中出现了83次，占47.4%。分布显示出一种多中心的特征，其中延续与变化并存，焦点在不同实体之间重新组织。最常见的中心是：叙述者 (52)、姑妈 (38)、物体或地点 (33)、父亲 (21)、母亲 (17)。焦点因此集中在叙述者-姑妈关系上，同时也开放于其他人物、物体和空间框架。

不同叙事技巧的转换模式存在系统性差异。对话占据70个语句 (文本的39.8%)，中心保留率为52.2%，反映了由重复的说话人和指称链所创造的延续性。描写的保留率最低 (29.7%)，粗糙转换比例最高 (64.9%)，因为连续的人物、物体和空间特征被引入焦点。内心独白和闪回的保留率分别为42.9%和44.0%，心理视角和时间层面的转换增加了中心变化。叙述的保留率最高 (81.3%)。保持转换在这一类别中特别突出，表明当优选中心发生变化时，回溯中心通常仍然可及。跨越连续十语句片段的波动同样显示，随着说话人、时间、场景和话语功能的变化，中心延续在局部被重新组织。

结论

研究表明，中心延续并非在整个叙事中均匀分布的固定属性。它随每个片段的话语功能而变化，并在人物、物体、场景和时间层之间的注意力管理中发挥作用。《乡下人》中粗糙转换的高频率表明其叙事是动态组织的多中心结构，而非缺乏连贯性。将语句层面的中心编码与叙事技巧分类结合起来，将局部连贯性的模型扩展到更广泛的叙事组织。主要的局限在于研究仅聚焦于一个短篇小说，因此数值模式不具备普遍性。然而，透明的标准和具有代表性的例子为其他作家、体裁和叙事结构的比较研究提供了方法论模型。

关键词: 中心理论、中心延续、叙事话语、话语连贯性、叙事技巧。

Структурированная Аннотация:

Цель

Нарративные тексты создают связность посредством взаимодействия референциальных связей, дискурсивных сущностей и смещений фокуса внимания читателя. Следование повествованию требует от читателя идентифицировать выделенную сущность, соотнести её с предшествующим высказыванием и обновить это представление при изменении фокуса. Эти процессы особенно заметны в литературных нарративах, где происходит переход между персонажами, временными планами, описанием, диалогом и внутренней речью. **Теория центрирования (Centering Theory)** рассматривает такие локальные отношения, моделируя непрерывность и изменение дискурсивных центров в смежных высказываниях. Несмотря на её применение в исследованиях связности дискурса и разрешения референций, интегрированные анализы переходов центров и нарративных техник в турецких литературных текстах остаются ограниченными.

Данное исследование анализирует организацию дискурса в рассказе Фюрузан «**Taşralı**» в рамках теории центрирования. Рассказ был выбран, поскольку его нарративная структура включает смену перспектив персонажей, диалог, описание, внутренний монолог и переходы между настоящим и прошлым. Исследование ставит два вопроса: как распределяются модели переходов центров в рассказе и как они различаются в зависимости от используемых нарративных техник. Соотнесение переходов центров с доминирующей дискурсивной функцией каждого высказывания позволяет выявить роль непрерывности центра в более широкой организации повествования. Работа также демонстрирует явный пример применения теории центрирования к турецкому нарративному тексту.

Метод

Исследование было разработано как теоретически ориентированный качественный текстовый анализ с описательной количественной поддержкой. Опубликованный текст «**Taşralı**» послужил источником данных, а высказывание было принято в качестве единицы анализа. Рассказ был сегментирован на 176 высказываний, что дало 175 отношений между смежными высказываниями. Для каждого высказывания были определены центры вперёд (Cf), центр назад (Cb) и предпочтительный центр (Cp). Ранжирование элементов Cf следовало иерархии: субъект > прямое дополнение > косвенное дополнение > другие референциальные элементы; нулевые субъекты турецкого языка определялись по глагольной маркировке лица и предшествующей референциальной цепочке. Отношения между смежными высказываниями классифицировались как продолжение (*continue*), удержание (*retain*), плавный переход (*smooth shift*) или резкий переход (*rough shift*). Неоднозначные местоимения, притяжательные конструкции, многопредикатные структуры, неререференциальные выражения и смена говорящего оценивались по согласованным синтаксическим, семантическим и критериям дискурсивной связности. Каждое высказывание также было отнесено к одной доминирующей категории: повествование, описание, диалог, внутренний монолог или ретроспекция (*flashback*).

Результаты

Общий профиль переходов показывает, что резкие переходы составили наиболее частую категорию — 78 случаев (44%). За ними следовали 57 продолжений (32%), 26 удержаний (15%) и 14 плавных переходов (9%). Непрерывность центра, определяемая через переходы, в которых сохранялся центр назад, наблюдалась в 83 из 175 переходов, что соответствует общей доле 47,4%. Распределение

выявляет многоцентровый профиль, в котором непрерывность и изменение действуют совместно, а фокус реорганизуется между различными сущностями. Наиболее частыми центрами были: рассказчик (52), тётя (38), объекты или места (33), отец (21) и мать (17). Таким образом, внимание концентрируется вокруг отношения рассказчик–тётя, оставаясь открытым для других лиц, объектов и пространственных рамок.

Модели переходов систематически различались в зависимости от нарративных техник. Диалог включал 70 высказываний (39,8% текста) и демонстрировал уровень сохранения центра 52,2%, что отражает непрерывность, создаваемую повторяющимися говорящими и референциальными цепочками. Описание показало наименьший уровень сохранения (29,7%) и наибольшую долю резких переходов (64,9%), поскольку в фокус вводились последовательные лица, объекты и пространственные характеристики. Внутренний монолог и ретроспекция давали промежуточные уровни сохранения — 42,9% и 44,0% соответственно; изменения ментальной перспективы и временного плана усиливали смену центра. Повествование показало наивысший уровень сохранения (81,3%). Удерживающие переходы были особенно заметны в этой категории, что указывает на то, что центр назад обычно оставался доступным при изменении предпочтительного центра. Колебания в последовательных сегментах по десять высказываний также показывают, что непрерывность центра локально реорганизуется при изменении говорящего, времени, сцены и дискурсивной функции.

Заключение

Результаты демонстрируют, что непрерывность центра не является фиксированным свойством, равномерно распределённым по всему нарративу. Она варьируется в зависимости от дискурсивной функции каждого сегмента и способствует управлению вниманием между персонажами, объектами, сценами и временными слоями. Высокая частота резких переходов в «*Taşralı*» указывает на динамически организованный, многоцентровый нарратив, а не на отсутствие связности. Сочетание кодирования центров на уровне высказывания с классификацией нарративных техник расширяет модель локальной связности в сторону более широкой организации повествования. Основное ограничение заключается в том, что исследование сосредоточено на одном рассказе; числовые модели, следовательно, не представляются как обобщаемые. Тем не менее прозрачные критерии и репрезентативные примеры предлагают методологическую модель для сравнительных исследований других авторов, жанров и нарративных структур.

Ключевые слова: Теория центрирования, непрерывность центра, нарративный дискурс, дискурсивная связность, нарративные техники.

संरचित सारांशः

उद्देश्य

कथात्मक पाठ अपनी संगति को संदर्भीय कड़ियों, वाक्यगत इकाइयों और पाठक के ध्यान के केंद्र में होने वाले परिवर्तनों के परस्पर क्रिया से स्थापित करते हैं। किसी कथा का अनुसरण करने के लिए पाठकों को प्रमुख इकाई की पहचान करनी होती है, उसे पूर्ववर्ती कथन से जोड़ना होता है और जब ध्यान का केंद्र बदलता है तो इस निरूपण को अद्यतन करना होता है। ये प्रक्रियाएँ विशेष रूप से साहित्यिक कथाओं में स्पष्ट होती हैं, जो पात्रों, समय-स्तरों, वर्णन, संवाद और आंतरिक भाषण के बीच संचरण करती हैं। **सेंटरिंग थ्योरी (Centering Theory)** इन स्थानीय संबंधों का अध्ययन करती है, समीपवर्ती कथनों में प्रवाह और परिवर्तन का मॉडल तैयार करके। यद्यपि इसका प्रयोग वाक्य-संगति और संदर्भ-निर्णयन के अध्ययन में किया गया है, तुर्की साहित्यिक कथाओं में केंद्र-परिवर्तन और कथन-तकनीकों के एकीकृत विश्लेषण अभी भी सीमित हैं।

यह अध्ययन फुरुज़ान की लघुकथा “*Taşralı*” के वाक्य-संगठन का सेंटरिंग थ्योरी के ढाँचे में विश्लेषण करता है। इस कथा का चयन इसलिए किया गया क्योंकि इसकी संरचना में पात्र-दृष्टिकोण का परिवर्तन, संवाद, वर्णन, आंतरिक एकालाप और वर्तमान तथा अतीत के बीच गमन शामिल है। अध्ययन दो प्रश्नों पर केंद्रित है: कथा में केंद्र-परिवर्तन के पैटर्न कैसे वितरित हैं, और ये पैटर्न प्रयुक्त कथन-तकनीकों के अनुसार कैसे भिन्न होते हैं। प्रत्येक कथन की प्रमुख वाक्यगत क्रिया से केंद्र-परिवर्तन को जोड़ना व्यापक कथात्मक संगठन में केंद्र-निरंतरता की भूमिका को स्पष्ट करता है। यह अध्ययन यह भी दिखाता है कि सेंटरिंग थ्योरी को तुर्की कथात्मक पाठ पर कैसे लागू किया जा सकता है।

विधि

अनुसंधान को सिद्धांत-प्रेरित गुणात्मक पाठ-विश्लेषण के रूप में डिज़ाइन किया गया, जिसमें वर्णनात्मक मात्रात्मक समर्थन भी शामिल था। प्रकाशित *Taşralı* पाठ को डेटा-स्रोत बनाया गया और कथन को विश्लेषण की इकाई माना गया। कथा को 176 कथनों में विभाजित किया गया, जिससे 175 समीपवर्ती संबंध बने। प्रत्येक कथन के लिए अग्र-दृष्टि केंद्र (Cf), पुनरावलोकन केंद्र (Cb) और वरीय केंद्र (Cp) की पहचान की गई। Cf तत्वों का क्रम इस प्रकार था: कर्ता > सीधा कर्म > परोक्ष कर्म > अन्य संदर्भीय तत्व; तुर्की भाषा के शून्य कर्ताओं की पहचान क्रियात्मक व्यक्ति-चिह्न और पूर्ववर्ती संदर्भ-श्रृंखला से की गई। समीपवर्ती कथनों के संबंधों को *continue*, *retain*, *smooth shift* या *rough shift* के रूप में वर्गीकृत किया गया। अस्पष्ट सर्वनाम, संबंधसूचक संरचनाएँ, बहु-क्रियात्मक संरचनाएँ, गैर-संदर्भीय अभिव्यक्तियाँ और वक्ता-परिवर्तन को सुसंगत वाक्यविन्यास, अर्थ और वाक्य-संगति मानदंडों से मूल्यांकित किया गया। प्रत्येक कथन को एक प्रमुख श्रेणी में रखा गया: वर्णन, विवरण, संवाद, आंतरिक एकालाप या फ्लैशबैक।

निष्कर्ष

सामान्य संक्रमण प्रोफ़ाइल दर्शाता है कि *rough shifts* सबसे अधिक बार घटित हुए—78 बार (44%)। इसके बाद 57 *continue* (32%), 26 *retain* (15%) और 14 *smooth shift* (9%) आए। केंद्र-निरंतरता, जिसे उन संक्रमणों से परिभाषित किया गया है जिनमें पुनरावलोकन केंद्र संरक्षित रहा, 175 संक्रमणों में से 83 में देखी गई, जो कुल 47.4% है। वितरण एक बहु-केंद्रित प्रोफ़ाइल को उजागर करता है, जिसमें निरंतरता और परिवर्तन साथ-साथ कार्य करते हैं और ध्यान विभिन्न इकाइयों के बीच पुनर्गठित होता है। सबसे अधिक बार आने वाले केंद्र थे: कथावाचक (52), चाची (38), वस्तुएँ या स्थान (33), पिता (21) और माता (17)। ध्यान मुख्यतः कथावाचक-चाची संबंध पर केंद्रित है, जबकि अन्य व्यक्तियों, वस्तुओं और स्थानिक ढाँचों के लिए खुला रहता है।

कथन-तकनीकों के अनुसार संक्रमण पैटर्न व्यवस्थित रूप से भिन्न थे। संवाद में 70 कथन (पाठ का 39.8%) शामिल थे और केंद्र-निरंतरता दर 52.2% थी, जो पुनरावृत्त वक्ताओं और संदर्भ-श्रृंखलाओं द्वारा निर्मित संगति को दर्शाती है। विवरण ने सबसे कम निरंतरता दर (29.7%) और सबसे अधिक *rough shifts* (64.9%) दिखाए, क्योंकि क्रमिक व्यक्तियों, वस्तुओं और स्थानिक विशेषताओं को ध्यान में लाया गया। आंतरिक एकालाप और फ्लैशबैक ने क्रमशः 42.9% और 44.0% की मध्यवर्ती दरें उत्पन्न कीं; मानसिक दृष्टिकोण और समय-स्तर में परिवर्तन ने केंद्र-परिवर्तन को बढ़ाया। वर्णन ने सबसे अधिक निरंतरता दर (81.3%) प्रदर्शित की। इस श्रेणी में *retain* संक्रमण विशेष रूप से प्रमुख थे, जो इंगित करते हैं कि जब वरीय केंद्र बदलता था तब भी पुनरावलोकन केंद्र सामान्यतः सुलभ रहता था। दस-कथन खंडों में उतार-चढ़ाव भी दिखाते हैं कि वक्ता, समय, दृश्य और वाक्यगत क्रिया के परिवर्तन के साथ केंद्र-निरंतरता स्थानीय रूप से पुनर्गठित होती है।

निष्कर्ष

परिणाम दर्शाते हैं कि केंद्र-निरंतरता कोई स्थिर गुण नहीं है जो पूरे कथानक में समान रूप से वितरित हो। यह प्रत्येक खंड की वाक्यगत क्रिया के अनुसार बदलती है और पात्रों, वस्तुओं, परिवेश और समय-स्तरों के बीच ध्यान-प्रबंधन में योगदान देती है। *Taşralı* में *rough shifts* की उच्च आवृत्ति एक गतिशील रूप से संगठित, बहु-केंद्रित कथानक को इंगित करती है, न कि असंगति को। कथन-स्तर पर केंद्र-कोडिंग को कथन-तकनीक वर्गीकरण के साथ संयोजित करना स्थानीय संगति के मॉडल को व्यापक कथात्मक संगठन की ओर विस्तारित करता है। मुख्य सीमा यह है कि अध्ययन केवल एक लघुकथा पर केंद्रित है; इसलिए संख्यात्मक पैटर्न सामान्यीकृत नहीं किए जा सकते। फिर भी, पारदर्शी मानदंड और प्रतिनिधि उदाहरण अन्य लेखकों, विधाओं और कथात्मक संरचनाओं के तुलनात्मक अध्ययन के लिए एक पद्धतिगत मॉडल प्रदान करते हैं।

प्रमुख शब्द: सेंट्रिंग थ्योरी, केंद्र-निरंतरता, कथात्मक वाक्य, वाक्य-संगति, कथन-तकनीक।

Yapılandırılmış Özet:

Amaç:

Anlatı metinlerinde bağlaşıklık; gönderim ilişkilerinin, söylem varlıklarının dağılımının ve okurun dikkat odağındaki değişimlerin birlikte işlenmesiyle kurulur. Bir anlatıyı izlemek, hangi varlığın o anda öne çıktığını belirlemeyi, bu varlığı önceki sözceyle ilişkilendirmeyi ve odak değiştiğinde zihinsel temsili güncellemeyi gerektirir. Bu süreçler; kişiler, zaman düzlemleri, betimleyici kesitler, diyaloglar ve iç

konuşmalar arasında geçiş yapan edebî anlatılarda daha görünür hâle gelir. Merkezleme Kuramı, ardışık sözceler boyunca söylem merkezlerinin korunmasını ve değişmesini modelleyerek bu yerel ilişkilerin sistematik biçimde incelenmesini sağlar. Kuram, söylem bağlaşıklığı ve gönderim çözümleme araştırmalarında yaygın biçimde kullanılmakla birlikte Türkçe edebî anlatılarda merkez geçişleriyle anlatım tekniklerini birlikte ele alan uygulamaların sınırlı olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada Füzûzan'ın Taşralı öyküsünün söylem örgütlenmesi Merkezleme Kuramı çerçevesinde incelenmiştir. Öykü; değişen kişi bakış açılarını, diyalogları, betimlemeleri, iç monologları ve şimdi ile geçmiş arasındaki geçişleri içeren yapısı nedeniyle çözümleme nesnesi olarak seçilmiştir. Araştırmada iki soruya yanıt aranmıştır: Merkez geçiş örüntüleri öykü boyunca nasıl dağılmaktadır ve bu örüntüler kullanılan anlatım tekniklerine göre nasıl farklılaşmaktadır? Her sözcedeki merkez ilişkilerinin o sözcenin baskın söylem işleviyle birlikte ele alınması yoluyla merkez sürekliliğinin anlatının genel örgütlenmesindeki rolünün görünür kılınması amaçlanmıştır. Çalışma ayrıca Merkezleme Kuramının Türkçe bir anlatı metnine nasıl uygulanabileceğini açık ve izlenebilir bir çözümleme modeliyle örneklemeyi hedeflemektedir.

Yöntem:

Araştırma, betimsel nicel verilerle desteklenen kuram temelli nitel bir metin çözümlemesi olarak tasarlanmıştır. Taşralı'nın yayımlanmış metni veri kaynağı, sözcce ise çözümleme birimi olarak kabul edilmiştir. Öykü 176 sözceye ayrılmış ve ardışık sözceler arasında 175 ilişki belirlenmiştir. Her sözcce için ileri merkezler (Cf), geriye dönük merkez (Cb) ve tercih edilen merkez (Cp) saptanmıştır. Cf öğelerinin sıralanmasında özne > doğrudan nesne > dolaylı nesne > diğer gönderimsel öğeler hiyerarşisi kullanılmış; Türkçedeki sıfır öznel yüklemdeki kişi ekleri ve önceki gönderim zinciri aracılığıyla belirlenmiştir. Ardışık sözceler arasındaki ilişkiler devam, içirme, yumuşak dönüş ve tam dönüş olarak sınıflandırılmıştır. Belirsiz adılar, iyelik yapıları, birden fazla yüklem içeren yapılar, gönderimsel olmayan ifadeler ve konuşucu değişimleri; sözdizimsel uyum, anlamsal uygunluk ve gönderim sürekliliğini birlikte değerlendiren tutarlı karar ölçütleriyle çözümlenmiştir. Her sözcce ayrıca baskın işlevine göre öyküleme, betimleme, diyalog, iç monolog veya geriye dönüş kategorilerinden biriyle eşleştirilmiştir.

Bulgular:

Genel geçiş profili, tam dönüşün 78 örnekle en sık görülen geçiş türü olduğunu göstermektedir (%44). Bunu 57 devam (%32), 26 içirme (%15) ve 14 yumuşak dönüş (%9) geçişi izlemektedir. Geriye dönük merkezin korunduğu geçişler üzerinden tanımlanan merkez sürekliliği, 175 geçişin 83'ünde gözlenmiş ve genel korunma oranı %47,4 olarak hesaplanmıştır. Bu dağılım, öykünün tek merkezli bir yapıda ilerlemediğini; merkez sürekliliğiyle merkez değişiminin birlikte işlediği ve dikkat odağının farklı varlıklar arasında yeniden düzenlendiği çok merkezli bir profil sergilediğini ortaya koymaktadır. Merkez konumunda en sık yer alan varlıklar anlatıcı (52), teyze (38), nesne veya mekânlar (33), baba (21) ve annedir (17). Dolayısıyla anlatının odağı büyük ölçüde anlatıcı ile teyze arasındaki ilişki çevresinde yoğunlaşmakta; bunun yanında kişiler, nesneler ve mekânsal çerçeveler arasında hareket etmektedir.

Merkez geçiş örüntüleri anlatım tekniklerine göre sistematik biçimde farklılaşmaktadır. Metindeki 70 sözcceyi oluşturan diyaloglar (%39,8), yinelenen konuşucuların ve gönderim zincirlerinin sağladığı süreklilikle %52,2 merkez korunumu göstermiştir. Betimleme bölümlerinde merkez korunumu en düşük düzeyde kalmış (%29,7), tam dönüş geçişleri ise %64,9 oranına ulaşmıştır. Bu sonuç, farklı kişi, nesne ve mekân özelliklerinin art arda odağa taşınmasıyla ilişkilidir. İç monolog ve geriye dönüş bölümlerinde korunma oranları sırasıyla %42,9 ve %44,0 olarak belirlenmiş; zihinsel bakış açısındaki ve zaman düzlemindeki değişimler bu kesitlerde merkez değişimini artırmıştır. En yüksek merkez korunumu öyküleme bölümlerinde görülmüştür (%81,3). Bu kategoride içirme geçişlerinin öne çıkması, tercih edilen merkez değişebilse de geriye dönük merkezin çoğunlukla erişilebilir kaldığını göstermektedir. On sözcelik ardışık kesitlerde gözlenen dalgalanma da merkez sürekliliğinin konuşucu, zaman, sahne ve söylem işlevindeki değişimlere göre yerel olarak yeniden düzenlendiğini ortaya koymaktadır.

Sonuç:

Bulgular, merkez sürekliliğinin anlatı boyunca eşit biçimde dağılan sabit bir özellik olmadığını göstermektedir. Merkez sürekliliği her kesitin söylem işlevine göre değişmekte; kişiler, nesneler, mekânlar ve zaman katmanları arasında dikkat odağının yönetilmesine katkı sağlamaktadır. Taşralı'da tam dönüşlerin yüksekliği bu nedenle bir bağlaşıklık sorunu olarak değil, dinamik biçimde örgütlenmiş çok merkezli anlatı

yapısının göstergesi olarak değerlendirilmelidir. Sözce düzeyindeki merkez kodlamasını anlatım tekniklerinin sınıflandırılmasıyla ilişkilendiren çalışma, yerel bağlaşıklık modelini anlatının daha geniş örgütlenmesini açıklayacak biçimde kullanmaktadır. Araştırmanın temel sınırlılığı tek bir öyküye dayanmasıdır; bu nedenle sayısal örüntüler genellenebilir sonuçlar olarak sunulmamıştır. Bununla birlikte açık karar ölçütleri ve temsili kodlama örnekleri, farklı yazarlar, türler ve anlatı yapıları üzerinde sınanabilecek yöntemsel bir uygulama modeli oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Merkezleme Kuramı, merkez sürekliliği, anlatı söylemi, söylem bağlaşıklığı, anlatım teknikleri.

www.turkishstudies.net/language**Turkish Studies - Language and Literature**

eISSN: 2667-5641

Center Continuity and Discourse Coherence in Narrative Texts: A Centering-Theoretic Analysis of Füzûzan's Taşralı

1. Introduction and Theoretical Framework

In modern text linguistics and discourse analysis, a text is regarded as an integrated discourse unit organized through semantic relations rather than merely as a sequence of sentences. Textual unity emerges through the combined operation of referential relations, cohesive organization, and the focus of attention maintained throughout discourse. Accordingly, the comprehensibility of a text is determined not only by its lexical and syntactic properties but also by the discourse relations established between utterances. In text-linguistic research, coherence is considered one of the fundamental properties that enable a text to be perceived as a meaningful whole (Halliday & Hasan, 1976; Brown & Yule, 1983). This coherence depends largely on the continuity of referential relations within the text and on how discourse entities are tracked across successive utterances.

One of the theoretical approaches developed to explain the construction of local coherence is Centering Theory (Grosz, 1977; Grosz & Sidner, 1986). The theory was developed as a model of how the focus of attention is maintained and shifted across successive utterances in discourse. According to the centering approach, each utterance contains three principal center components: forward-looking centers (Cf), a backward-looking center (Cb), and a preferred center (Cp). The forward-looking centers constitute a ranked list of the discourse entities in an utterance. The highest-ranked element in this list is termed the preferred center and indicates the entity on which attention is most likely to focus in the following utterance. The backward-looking center is the discourse entity that links the current utterance to the preceding one. Through this structure, continuity of attention in discourse is explained in terms of center relations between utterances (Brennan et al., 1987; Walker et al., 1998).

In Centering Theory, relations between utterances are examined through center transitions. These transitions are generally classified into four main types: continue, retain, smooth shift, and rough shift. A continue transition occurs when both the backward-looking center and the preferred center are preserved, indicating uninterrupted continuity of attention. A retain transition occurs when the backward-looking center is preserved but the preferred center changes. A smooth shift refers to cases in which the backward-looking center changes while the focus of attention is redirected gradually. A rough shift occurs when both the backward-looking center and the preferred center change and the discourse focus is restructured (Walker et al., 1998). Because this classification renders the movement of attention across utterances measurable, it makes Centering Theory suitable for quantitative inquiry in discourse analysis. In this respect, Centering Theory offers an important explanatory framework within text linguistics by modeling the inter-utterance movement of attention in accounts of coherence and cohesion.

The cognitive foundations of Centering Theory are also related to discourse-processing research. While following a text, readers continually update the discourse focus by tracking referential relations. Frequent changes in focus may increase processing demands, whereas

preserving center continuity may facilitate comprehension (Chafe, 1994). This issue is also related to approaches to referential accessibility. The Givenness Hierarchy proposes that the cognitive accessibility of discourse entities is associated with the linguistic forms used to express them (Gundel et al., 1993).

Research in Turkish text linguistics likewise emphasizes the decisive role of referential relations in textual comprehensibility. Aksan and Aksan (1991) state that referential chains must remain continuous for a text to be understood as a meaningful whole, while Özler Çakır (2001) demonstrates that the rhetorical structure of texts directly affects text processing. Centering Theory has also been addressed in several Turkish-language contexts. Turan (2002) examines the relationship between the progression of discourse entities and topic continuity by evaluating the concept of sentence topic within Centering Theory. Türkkan (2005) investigates Centering Theory in relation to referential cohesion and salience in Turkish scientific texts and presents findings on the textual organization of referential chains. More recently, Kaygısız and Yazıcı (2024) discuss how indicators of local textual coherence and topic continuity can be used in text production by approaching Centering Theory in the context of writing instruction. Other studies have addressed the relationship between focus structures and textual organization. Drawing on the translation of a literary novel, Yılmaz and Sağlam (2020) examine focusing in utterances and show that discourse-focus structures are related to the semantic organization of a text. These studies demonstrate that Centering Theory has been considered in various linguistic and pedagogical contexts in Turkish. Nevertheless, studies that use a systematic, quantitative, utterance-level approach to examine the discourse organization of literary narratives in particular remain limited. Narrative texts provide a rich domain for centering analysis because they contain multilayered discourse features such as shifts of character focus, temporal shifts, inner monologues, and descriptive passages.

This study originated in observations that readers may have difficulty tracking referential relations and the focus of attention, particularly in narratives with multilayered discourse structures. Classroom reading and text-analysis practices in literature instruction indicate that some narratives present structures that students find difficult to follow. This situation points to the need for theoretical models capable of explaining how discourse focus is organized in narrative texts. Füzünan's (2017) short story *Taşralı* was selected as the object of analysis because its narrative structure contains different discourse segments and diverse referential relations. The story was therefore treated as a sample text for examining the organization of discourse focus in narratives within the framework of Centering Theory.

The purpose of this study is to determine how center-transition patterns are distributed in Füzünan's *Taşralı* and how these patterns relate to different narrative techniques. The principal question is how center transitions are distributed throughout the narrative and whether this distribution varies according to the narrative techniques used in the text. The study's original contribution lies in examining the operation of discourse focus in narrative texts through the relationship between center-transition patterns and narrative techniques. This approach makes visible the function of center continuity within the narrative's overall discourse organization and enables interpretations of how discourse flow is constructed throughout the text to be grounded systematically. By applying this form of analysis to a concrete narrative text, the study offers an explanatory example of the use of Centering Theory in narrative analysis. It thereby reveals the relationship between center-transition patterns and the structural organization of narrative and contributes to discussions of the theory's use in text analysis and literature instruction.

1.1. Research Questions

This study sought answers to the following questions:

1. How are center-transition patterns distributed in Füzünan's short story *Taşralı*?
2. How do center-transition patterns differ according to the narrative techniques used in the story?

2. Method

2.1. Research Design

This study is a theory-driven text analysis conducted within a qualitative research approach. Its theoretical foundation is Centering Theory, developed in the field of discourse analysis (Grosz & Sidner, 1986; Walker et al., 1998). The study is a descriptive document analysis that examines the discourse organization of a selected narrative through criteria of center continuity. Its aim is not to produce a literary interpretation but to describe the text's discourse structure systematically by using the analytical criteria supplied by Centering Theory. Accordingly, coding decisions were based on the theory's core concepts, made through linguistic indicators reflecting referential continuity in the text, and applied consistently across the entire dataset.

2.2. Data Source and Unit of Analysis

The dataset consists of Füzünan's (2017) short story *Taşralı*. The utterance was used as the unit of analysis. During text analysis, the story was segmented on the basis of sentence boundaries; each sentence was treated as an utterance for discourse analysis and numbered while preserving its linear order.

The analysis comprised the following stages:

1. Segmenting and numbering the text into utterances
2. Identifying Cf, Cb, and Cp for each utterance
3. Classifying center transitions between successive utterances
4. Determining the distribution of center transitions by narrative technique
5. Interpreting the findings descriptively

Only linguistic indicators internal to the text were treated as data, and referential continuity between utterances was taken as the basis for identifying centers. Extratextual context, the author's biography, and historical interpretations were excluded from the analysis.

2.3. Criteria for Identifying Centers

For each utterance, the list of forward-looking centers (Cf), the backward-looking center (Cb), and the preferred center (Cp) were identified separately. Referential discourse entities represented in an utterance by an explicit noun phrase, person marking, possessive marking, or a pronoun were included in the Cf list. Elements expressing tense, aspect, or modality, and predicative nouns that did not correspond to a referential entity, were not treated as center candidates.

In ranking Cf elements, the syntactic and morphological properties of Turkish were considered, and the hierarchy subject > direct object > indirect object > other referential elements was applied. When the subject was not expressed overtly, the zero subject identified through person marking on the predicate was ranked at the same level as an explicit subject. When several center candidates occupied the same syntactic position, referential continuity with the previous utterance was used as a secondary decision criterion. The referential entity ranked first in the Cf list was identified as Cp.

Cb was identified as the referential entity that linked the discourse focus of the current utterance to the previous utterance. Referential relations between the current utterance's Cf list and the preceding utterance were evaluated together; where referential continuity was preserved, the center relation was maintained. If adjacent utterances shared no referential entity, Cb was treated as undefined. Because the first utterance had no preceding utterance, neither Cb nor a center transition was assigned to it. Cp and Cb were thus distinguished so that Cp represented the preferred discourse focus of the current utterance, whereas Cb represented discourse continuity across utterances.

2.4. Coding Decisions and the Resolution of Ambiguous Cases

The same decision criteria were applied throughout the dataset to identify Cf, Cb, and Cp consistently. For each utterance, referential discourse entities were first identified to construct the Cf list, after which the first-ranked element was assigned as Cp. At the final stage, Cb was identified by jointly evaluating the referential relations between the current and preceding utterances; center transitions were classified by considering the relations among Cf, Cb, and Cp together with discourse continuity.

When the subject was not overtly expressed, person marking on the predicate was evaluated together with the referential chain in the preceding utterance. If the person marking referred unambiguously to a single discourse entity, that entity was treated as a zero subject and placed first in the Cf list. For example, in the Turkish utterance “Teyzemi gördüm” [I saw my aunt], the first-person singular suffix on the verb refers to the narrator, while the noun phrase “teyzemi” [my aunt] refers to the aunt in object position. The Cf ranking was therefore established as [narrator > aunt], and the narrator was identified as Cp. In the subsequent utterance “Gülümsedi” [She smiled], the zero subject was identified as the aunt on the basis of the referential chain in the preceding utterance and the semantic compatibility of the action; both Cf and Cp were coded as the aunt.

When more than one possible antecedent was available in referential relations expressed by pronouns or person marking, syntactic agreement, semantic compatibility, and referential continuity with the preceding utterance were evaluated in that order and in combination. When several center candidates occupied the same syntactic position, center continuity with the preceding utterance was used as a secondary decision criterion.

In possessive constructions, the possessor and the possessed element were identified as separate referential entities when each could be tracked independently in the discourse. Part-whole relations without an independent referential value in the discourse were treated as a single referential entity.

In nominal sentences without an explicit agent, the referential subject was included in the Cf list. Expressions that merely denoted time, location, or a state and did not refer to a specific discourse entity were not considered center candidates. In utterances containing no referential entity, Cf was left empty, and Cp and Cb were coded as undefined.

In structures containing more than one predicate, it was determined whether each predicate formed an independent proposition. Predicates that established different referential centers were treated as separate utterances, whereas coordinated predicates that shared a subject and maintained the same discourse focus were treated as a single utterance.

In direct-speech passages, each turn was treated as a separate utterance; however, a change of speaker alone was not considered a center shift. Speakers and addressees were regarded as center candidates only when they were linguistically represented in the text by person marking, a pronoun, or a noun phrase.

When a new discourse entity not present in the preceding utterance became the discourse focus, referential relations and discourse continuity between the utterances were evaluated jointly in identifying Cb. Where adjacent utterances shared no referential entity, Cb was coded as undefined; the relation reflecting referential continuity between the utterances was nevertheless considered in classifying center transitions.

The same decision criteria were applied systematically to all utterances throughout the coding process, and Cf, Cb, Cp, and the center transition for every utterance were recorded in the centering data table. This ensured that center identification and transition-classification decisions for each utterance were made according to the same criteria, thereby increasing the traceability of the analysis and the consistency of coding decisions.

2.5. Classification of Center-Transition Types

Center transitions were classified on the basis of the continuity of the backward-looking center (Cb) identified across successive utterances and the relation between the backward-looking center (Cb) and the preferred center (Cp) in the current utterance. In this classification, n denotes the current utterance and $n-1$ the preceding utterance. The centering-transition typology proposed by Walker et al. (1998) provided the basis for determining transition types.

For each pair of utterances, classification first considered whether Cb was preserved relative to the preceding utterance and then whether Cb and Cp referred to the same discourse entity in the current utterance. Cases in which Cb was preserved and was also Cp were classified as continue; cases in which Cb was preserved but differed from Cp were classified as retain. When Cb changed, cases in which the new Cb was identical to the current utterance's Cp were coded as smooth shift, and cases in which the two differed were coded as rough shift.

The following decision rules were used to identify center transitions.

Relation between previous and current Cb	$Cb_n = Cp_n$	$Cb_n \neq Cp_n$
$Cb_n = Cb_{n-1}$	Continue	Retain
$Cb_n \neq Cb_{n-1}$	Smooth shift	Rough shift

No center transition was assigned to the first utterance because it had no preceding utterance. For all other utterances, referential continuity between utterances was considered together with the relation between Cb and Cp when the transition type was determined. Transition types were therefore coded systematically on the basis of referential relations reflecting the flow of discourse while preserving the classification framework proposed by Centering Theory.

Examples of each transition type are provided below.

Continue transition

- (1) My aunt was sitting by the window.
- (2) She was knitting quietly.

In the second utterance, the backward-looking center (Cb) and the preferred center (Cp) refer to the same discourse entity (the aunt); the transition was therefore coded as continue.

Retain transition

- (1) My aunt sat down at the table.
- (2) The tea glass was in her hand.

In the second utterance, the aunt is preserved as the backward-looking center, whereas the tea glass is the preferred center; the transition was therefore classified as retain.

Smooth shift

- (1) My aunt went out into the garden.
- (2) The garden seemed quiet.

In the second utterance, the backward-looking center differs from that of the preceding utterance; because the new backward-looking center is also the preferred center, the transition was coded as smooth shift.

Rough shift

- (1) My aunt was sitting in the living room.
- (2) Children were playing in the street.

In the second utterance, the backward-looking center changed and the preferred center differed from the new backward-looking center; the transition was therefore classified as rough shift.

The Cf, Cb, Cp, and center-transition type identified for each utterance were recorded systematically, making it possible to trace the center components on which each transition decision

was based. Representative coding examples illustrating center identification and transition classification are presented in the English appendix to this section.

2.6. Identification of Narrative Techniques

To examine how center-transition patterns changed across different discourse segments of the narrative, each utterance was also coded for narrative technique. Narrative techniques were identified independently of the centering analysis, and each utterance was labeled according to its dominant discourse function as narration, description, dialogue, inner monologue, or flashback.

The following decision criteria were used to identify narrative techniques:

Narration: Utterances that advance the plot and introduce a new action or change of state in the temporal sequence

Description: Utterances that describe the properties of a person, object, or place and serve a descriptive function rather than advancing the narrative

Dialogue: Utterances containing direct speech between characters

Inner monologue: Utterances reflecting the narrator's or a character's inner speech, evaluations, or mental processes

Flashback: Utterances that move the narrative timeline into the past and recount earlier events

When an utterance displayed features of more than one narrative technique, it was assigned to a single category on the basis of its dominant discourse function in the narrative. The utterance's function in the narrative flow was considered first: utterances that included descriptive elements but advanced the plot were coded as narration, whereas brief descriptions occurring within direct speech were coded as dialogue. Each utterance was thus associated with one narrative technique, preventing assignment to multiple categories.

As a result, all 176 utterances were coded by narrative technique. Because no center transition could be defined for the first utterance, the 175 transitions identified between adjacent utterances were evaluated in relation to the narrative techniques of their corresponding utterances. This procedure enabled a comparative examination of the distribution of center-transition patterns across narrative techniques.

2.7. Data Analysis

After coding was completed, the centering data table was evaluated through descriptive analysis. The forward-looking centers (Cf), backward-looking center (Cb), preferred center (Cp), center-transition type, and narrative technique identified for each utterance were considered together. At the first stage, the center transitions obtained through coding were reviewed, and the consistency of the data table was verified by checking the Cf, Cb, and Cp relations underlying each transition. Frequencies and percentage distributions were then calculated for the transition types—continue, retain, smooth shift, and rough shift—and the patterns reflecting center continuity were evaluated. The frequencies of referential entities functioning as discourse centers were also examined, and the distribution of centers throughout the text was described.

At the second stage, center transitions were associated with their respective narrative techniques, and the frequency and percentage distributions of transition types observed within each technique were compared. This revealed how center-transition patterns varied across different discourse segments of the narrative.

The analysis was conducted at two levels. At the micro level, center transitions between successive utterances and the referential relations involved in forming these transitions were examined. At the macro level, the text's overall centering profile, center continuity, and transition patterns varying according to narrative technique were evaluated together.

3. Findings

The quantitative findings obtained from the centering analysis are presented in four principal dimensions: (1) the overall distribution of center-transition types, (2) the distribution of center transitions by narrative technique, (3) center-preservation rates, and (4) center frequencies in the text.

3.1. Overall Distribution of Center Transitions

A total of 175 center transitions were identified in the text. Their frequencies and percentage distributions are presented in Table 1.

Table 1: Distribution of Center-Transition Types in the Text

Transition Type	f	%
Rough shift	78	44
Continue	57	32
Retain	26	15
Smooth shift	14	9
Total	175	100

As Table 1 shows, rough shifts have the highest proportion (44%). Continue transitions rank second at 32%, while retain and smooth-shift transitions occur at lower rates. This distribution indicates that the narrative's discourse focus does not progress linearly around a single referential center but is frequently restructured across different discourse entities.

3.2. Center Behavior by Narrative Technique

The distribution of center transitions by narrative technique is shown in Table 2.

Table 2: Distribution of Center-Transition Types by Narrative Technique

Narrative Technique	No. of Utterances	Smooth Shift (f)	Rough Shift (f)	Retain (f)	Continue (f)
Dialogue	0	9.8	5	2	3
Description	7	1.0	2	4	1
Inner monologue	8	5.9	3	6.4	2
Flashback	5	4.2	2	8.0	1
Narration	6	.1	2	5	4
Total	76	20.0	14	26	11

Table 2 indicates that transition types display different patterns of center behavior across narrative techniques. In dialogue, the most frequent technique in the text (39.8%), transitions occur largely through continue transitions (52.2%), and subject continuity is preserved to a considerable degree. In descriptive passages, by contrast, rough shifts are clearly dominant (64.9%), indicating more frequent changes in discourse focus. In inner-monologue and flashback passages, rough-shift and continue transitions occur at more similar rates, and discourse focus shows a moderate degree of continuity. Retain transitions are especially prominent in narration (56.3%). This finding shows that the backward-looking center is largely preserved in narrative passages even when the preferred center changes.

3.3. Center-Preservation Rate

Center preservation was defined as the maintenance of the same center across successive utterances. Center-preservation levels by narrative technique are presented in Table 3.

Table 3: Center Preservation by Narrative Technique

Narrative Technique	No. of Transitions	Center Preserved	Preservation Rate (%)
Dialogue	69	36	52.2
Description	37	11	29.7
Innermonologue	28	12	42.9
Flashback	25	11	44.0
Narration	16	13	81.3
Total	175	83	47.4

As Table 3 shows, narration has the highest center-preservation rate (81.3%). This indicates strong subject continuity in narrative passages. Center preservation is 52.2% in dialogue and remains moderate in inner monologue (42.9%) and flashback (44.0%). Description has a lower preservation rate (29.7%). These results show that discourse continuity is strengthened particularly in narration and dialogue, whereas the discourse focus changes more frequently in descriptive passages.

3.4. Most Frequently Centered Entities in the Text

The frequencies of entities occupying the center position were examined, and the results are shown in Table 4.

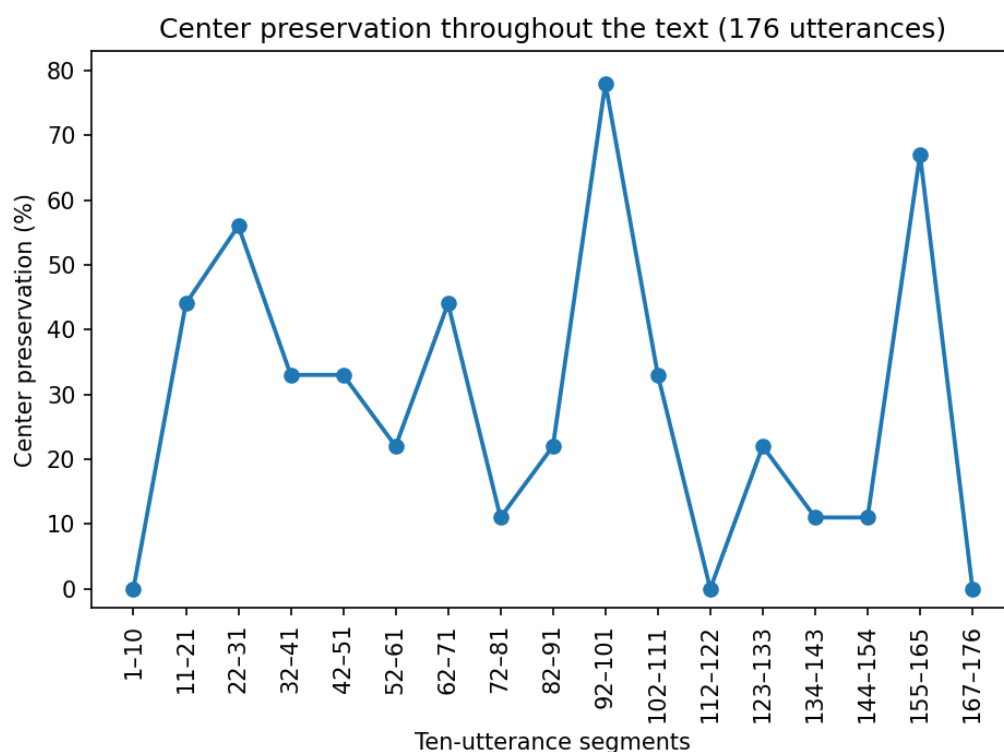
Table 4: Center Frequencies

Centered Entity	Frequency
Narrator	52
Aunt	38
Object/location	33
Father	21
Mother	17

Identifying the most frequently centered entities is important for determining the persons or entities around which discourse focus is maintained. According to Centering Theory, discourse continuity is achieved largely by keeping the same entity in the center position across successive utterances. The entities that occupy the center position most frequently therefore indicate which persons or entities constitute the narrative focus in the text's discourse organization. In the text analyzed, center position is concentrated particularly around the narrator and the aunt. The narrative's discourse focus is thus constructed around its principal characters, and center continuity is maintained largely through these entities.

3.5. Distribution of Center Preservation throughout the Text

To analyze center preservation throughout the text, the utterances were divided into successive blocks of ten. Examination of preservation rates across the progression of the utterances shows that center continuity varies among different segments of the text (see Figure 1).

Figure 1. Center Preservation across Successive Ten-Utterance Segments

Center preservation does not show a stable distribution throughout the text; instead, it fluctuates, increasing in some segments and decreasing in others. This fluctuation is associated with changes in narrative technique as well as with the reorganization of referential chains, speaker positions, and the narrative timeline. In segments with higher preservation rates, the same person or discourse entity remains in focus across successive utterances; uninterrupted dialogues and passages continuing the same line of action strengthen referential continuity in particular. In segments with lower rates, the introduction of new persons, objects, or places into discourse focus, changes of speaker, transitions to inner monologue, and passages moving from the present narrative plane into the past increase center shifts. The fluctuation in the figure therefore reflects the local reorganization of discourse focus as the narrative moves among different persons, temporal planes, and discourse levels rather than a random quantitative change.

3.6. Structural Centering Profile

The text contains 176 utterances and 175 center transitions. The most frequent transition type is the rough shift (44%), and the center is preserved in 47.4% of all transitions. In light of these findings, the text can be said to have a multicentered transition profile in which center continuity and center change operate together. This profile demonstrates that the narrative's discourse focus is not fixed around a single center throughout the text but is reorganized periodically among different discourse entities.

4. Discussion

4.1. Center-Transition Patterns and Discourse Coherence

The findings demonstrate that Centering Theory offers an analytical approach that makes it possible to examine the discourse organization of narrative texts at the utterance level through measurable center-transition patterns. In the text analyzed, the distribution of transition types exhibits a structure oriented more toward change than continuity. The overall distribution shows that rough shifts constitute the most frequent transition type.

According to Centering Theory, rough shifts occur when both the backward-looking center and the preferred center change, requiring the discourse focus to be reestablished (Walker et al., 1998). Their high frequency indicates that the focus of attention is restructured at intervals throughout the narrative. Thus, rather than progressing linearly around a single center, the text's local coherence displays a dynamic structure moving among different discourse entities.

Discourse-processing research suggests that referential resolution may require greater cognitive processing in texts where the focus of attention changes frequently (Chafe, 1994). From this perspective, the observed distribution indicates that the text's discourse coherence is not organized around a fixed center but exhibits a dynamic structure in which the focus of attention is continually reorganized. Centering Theory remains relevant and continues to be used as an explanatory framework in current coreference-resolution research as well as discourse analysis. Chai and Strube (2022) show that integrating discourse structure derived from centering transitions into neural coreference-resolution models can improve performance, particularly in long documents and pronoun resolution. This finding confirms the continuing importance of center transitions for explaining discourse organization.

4.2. Discourse Function and Center Continuity

The findings show that center behavior is not distributed uniformly throughout the text but varies according to narrative technique. Center preservation increases markedly in dialogue, whereas center shifts are more frequent in description. This may be explained by the tendency of dialogue to proceed around the same speaker or discourse focus. In descriptive passages, the successive presentation of different entities and properties causes the discourse center to change more frequently. This finding reveals a systematic relationship between narrative technique and center continuity. The high proportion of continue transitions in dialogue may be associated with the organization of speech around particular speakers. Because referential chains in conversation are often organized around those speakers, attention can remain on specific discourse entities for longer periods. In descriptive passages, by contrast, the narrator's movement among the attributes of different persons, objects, and places may increase center shifts. Center continuity should therefore be understood as a structure that varies with discourse function rather than as a fixed property of the text.

The distribution of the most frequently centered entities also demonstrates how discourse focus is constructed. The findings show that center position is concentrated particularly around the narrator and the aunt. According to Centering Theory, discourse continuity is generally achieved when the same entity remains in center position across successive utterances. The narrator's and the aunt's frequent occupation of center position therefore indicates that the narrative's discourse focus is organized around the relationship between these two characters. Center continuity in the text is thus associated both with linguistic cohesion and with the prominence of the narrative's principal characters as discourse foci.

Text-linguistic research likewise emphasizes that cohesive relations are closely related to the contextual and functional properties of a text (Halliday & Hasan, 1976). Similarly, studies addressing Centering Theory in writing instruction note that local textual coherence is closely connected with discourse organization (Kaygısız & Yazıcı, 2024). From this perspective, the findings reveal a strong relationship between discourse function and referential organization in narrative texts.

4.3. Centering Findings in Relation to Narrative Structure

The analysis shows that the text does not exhibit a monocentric discourse organization. The distribution of centers reveals that different discourse entities occupy the center position in different parts of the text, indicating a multicentered narrative structure.

Discourse-analysis research suggests that multicentered structures require more complex tracking processes than linear narratives (Brown & Yule, 1983). Studies of the relationship between focus structures and textual organization likewise show that focus movement plays an important role

in the semantic organization of narrative texts (Yılmaz & Sağlam, 2020). The present findings accordingly establish center shifts as an important component of discourse organization in narratives.

Centering patterns also vary in relation to the structural stages of the narrative. More frequent center shifts at the beginning of the text may be associated with the exposition, in which the narrative world is established. The longer preservation of particular characters in center position later in the narrative indicates that attention becomes concentrated on particular entities during the development stage. The renewed increase in center shifts toward the end may be associated with the resolution, where narrative foci are reorganized. These findings show that Centering Theory can be used to examine the broader discourse organization of narratives as well as local coherence. Current narrative research also emphasizes that narrative coherence is closely related to preserving the continuity of persons and entities throughout a text. Papalampidi et al. (2022) show that consistent tracking of entities is a fundamental indicator of narrative integrity and that narrative coherence decreases when entity continuity weakens. From this perspective, shifts among discourse entities such as the narrator, the aunt, the mother, and the father in Taşralı may be interpreted not as incoherence but as evidence of a multicentered narrative structure in which characters and temporal planes are organized alternately.

5. Conclusion

This study analyzed Füzün's Taşralı at the utterance level within the framework of Centering Theory and quantified the text's center-transition patterns. The results show that rough shifts occur at a high rate and that center-preservation rates vary across segments employing different narrative techniques. This finding indicates that the narrative does not exhibit a monocentric discourse organization but forms a multicentered structure in which attention moves among different discourse entities throughout the text.

The results also show that center continuity varies among passages using different narrative techniques. Continuity increases in dialogue, whereas center shifts occur more frequently in descriptive and flashback passages. Center-transition patterns therefore point to a broader organizational structure related to the narrative's discourse functions in addition to serving as micro-level discourse indicators of inter-utterance coherence.

Centering analysis can contribute to text-analysis research by making visible how attention is established and shifted in narrative texts. The ability to track attention at the utterance level makes Centering Theory a useful analytical tool for literature instruction as well as for research on text analysis and reading comprehension. The study's focus on a single narrative text constitutes its main limitation; the findings should therefore not be interpreted as generalizable conclusions. Nevertheless, they demonstrate that Centering Theory provides a suitable framework for examining the discourse organization of Turkish narratives systematically and transparently. Future comparative studies of narratives by different authors may test and extend these findings by revealing how center-transition patterns vary by text type and narrative structure.

6. Ethics Statement

Because this study is based on the analysis of a published literary text, it contains no data obtained from human participants. Ethics committee approval was therefore not required.

Appendix. Representative Coding Examples for the Centering Analysis

This appendix presents sample codings representing different center-transition types and narrative techniques in order to make visible the procedures for center identification and transition classification described in the method section. The examples were selected from the centering data table created for the study and illustrate the decision criteria applied during analysis. They demonstrate how each transition type appears within different narrative techniques and provide concrete illustrations of the coding process.

Utterance	Mode of Narrative Presentation (Mode and Technique)	Center-Transition Type	Represented Case
2	Description	Rough shift	New discourse focus
4	Narration	Continue	Center preservation
10	Narration	Retain	Cb preserved, Cp changes
15	Flashback	Rough shift	Change in temporal plane
34	Dialogue	Continue	Maintenance of speaker focus
42	Inner monologue	Rough shift	Transition to inner speech
48	Description	Continue	Center preservation within description
61	Narration	Retain	Shift of focus in the event sequence
69	Dialogue	Continue	Dialogue continuity
81	Flashback	Rough shift	Transition to past narration
96	Description	Rough shift	New descriptive focus
104	Narration	Retain	Preservation of the discourse center
112	Dialogue	Continue	Maintenance of the same discourse focus
137	Inner monologue	Rough shift	Change of mental focus
147	Narration	Retain	Focus changes while the center is preserved
160	Description	Continue	Descriptive continuity
172	Inner monologue	Continue	Center preservation within inner monologue

Note. Under the umbrella term “mode of narrative presentation,” this study considers together narrative elements discussed in the literature as modes and techniques of narration. No center transition was defined for the first utterance because there was no preceding utterance. All utterances were coded according to the same decision criteria; only examples representing the center-identification and transition-classification process are included here.

www.turkishstudies.net/language**Turkish Studies - Language and Literature**

eISSN: 2667-5641

**ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY**

Anlatı Metinlerinde Merkez Sürekliliği ve Söylem Bağlılığı: Füzûzan'ın Taşralı Öyküsünün Merkezleme Kuramı Çerçevesinde Çözümlemesi

Giriş ve Kuramsal Çerçeve

Metin, modern metindilbilim ve söylem çözümlemesi çalışmalarında ardışık tümcelerden oluşan bir yapının ötesinde, anlam ilişkileri aracılığıyla örgütlenen bütüncül bir söylem birimi olarak ele alınmaktadır. Metinsel bütünlük; gönderim ilişkileri, bağlaşıklık düzeni ve söylem boyunca sürdürülen dikkat odağının birlikte işlemesiyle oluşur. Bu nedenle bir metnin anlaşılabilirliği, sözcüksel ve sözdizimsel özelliklerin yanı sıra sözceler arasında kurulan söylem ilişkileriyle belirlenmektedir. Metindilbilim çalışmalarında tutarlılık, metnin anlamlı bir bütün olarak algılanmasını sağlayan temel özelliklerden biri olarak kabul edilmektedir (Halliday ve Hasan, 1976; Brown ve Yule, 1983). Bu tutarlılık büyük ölçüde metin içinde kurulan gönderim ilişkilerinin sürekliliğine ve söylem varlıklarının ardışık sözceler boyunca nasıl izlendiğine bağlıdır.

Yerel tutarlılığın nasıl kurulduğunu açıklamaya yönelik kuramsal yaklaşımlardan biri Merkezleme Kuramıdır (Grosz, 1977; Grosz ve Sidner, 1986). Kuram, söylemde dikkat odağının ardışık sözceler boyunca nasıl sürdürüldüğünü ve değiştiğini açıklayan bir model olarak geliştirilmiştir. Merkezleme yaklaşımına göre her sözcce ileri merkezler (Cf, forward-looking center), geriye dönük merkez (Cb, backward-looking center) ve tercih edilen merkez (Cp, preferred center) olmak üzere üç temel merkez bileşeni içerir. İleri merkezler, sözcce yer alan söylem varlıklarının önem sırasına göre düzenlendiği bir listeyi ifade ederken bu listenin en üstünde yer alan öge tercih edilen merkez olarak adlandırılır ve dikkat odağının bir sonraki sözcce hangi varlık üzerinde yoğunlaşacağını belirler. Geriye dönük merkez ise mevcut sözcceyi önceki sözcceyle ilişkilendiren söylem varlığıdır. Bu yapı aracılığıyla söylemde dikkat odağının sürekliliği sözceler arası merkez ilişkileri üzerinden açıklanır (Brennan vd., 1987; Walker vd., 1998).

Merkezleme Kuramında sözceler arasındaki ilişkiler merkez geçişleri aracılığıyla incelenir. Bu geçişler genellikle dört temel türde sınıflandırılmaktadır: devam, içirme, yumuşak dönüş ve tam dönüş. Devam geçişi hem geriye dönük merkezin hem de tercih edilen merkezin korunması durumunda gerçekleşir ve dikkat odağının kesintisiz biçimde sürdüğünü gösterir. İçirme geçişi geriye dönük merkezin korunup tercih edilen merkezin değişmesiyle ortaya çıkar. Yumuşak dönüş geçişi geriye dönük merkezin değiştiği ancak dikkat odağının kademeli biçimde yön değiştirdiği durumları ifade eder. Tam dönüş ise hem geriye dönük merkezin hem de tercih edilen merkezin değiştiği ve söylem odağının yeniden yapılandırıldığı geçiş türüdür (Walker vd., 1998). Bu sınıflandırma, söylemde dikkat odağının sözceler arasındaki hareketini ölçülebilir hâle getirdiği için Merkezleme Kuramı'nı söylem çözümlemesi açısından nicel incelemelere elverişli bir model hâline getirmektedir. Bu yönüyle Merkezleme Kuramı, metindilbilimde tutarlılık ve bağlaşıklık ilişkilerini açıklamaya yönelik yaklaşımlar arasında söylemde dikkat odağının sözceler arası hareketini modelleyen önemli bir açıklama çerçevesi sunmaktadır.

Merkezeleme Kuramı'nın bilişsel temelleri söylem işleme araştırmalarıyla da ilişkilidir. Okur, metni izleme sürecinde gönderim ilişkilerini takip ederek söylemdeki dikkat odağını sürekli günceller. Dikkat odağının sık değişmesi bilişsel işleme yükünü artırabilirken merkez sürekliliğinin korunması anlama sürecini kolaylaştırabilmektedir (Chafe, 1994). Bu durum gönderim erişilebilirliği yaklaşımlarıyla da ilişkilidir. Verilmişlik Hiyerarşisi, söylemdeki varlıkların bilişsel erişilebilirlik derecesinin kullanılan dilsel biçimlerle bağlantılı olduğunu ileri sürmektedir (Gundel vd., 1993).

Türkçe metindilbilim çalışmalarında da gönderim ilişkilerinin metnin anlaşılabilirliğinde belirleyici bir rol oynadığı vurgulanmaktadır. Aksan ve Aksan (1991), metnin anlamlı bir bütün olarak kavranabilmesi için gönderim zincirlerinin sürekliliğinin korunması gerektiğini belirtmiş; Özler Çakır (2001) ise metinlerin sözbilimsel yapısının metin işleme sürecini doğrudan etkilediğini göstermiştir. Türkçede Merkezeleme Kuramının farklı bağlamlarda ele alındığı çalışmalar da bulunmaktadır. Turan (2002), tümce konusu kavramını Merkezeleme Kuramı çerçevesinde değerlendirerek söylem varlıklarının metin içindeki ilerleyişi ile konu sürekliliği arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Türkkan (2005) ise Merkezeleme Kuramını Türkçe bilimsel metinlerde gönderimsel bağdaşıklık ve belirginlik ilişkileri bağlamında ele alarak gönderim zincirlerinin metin içi örgütlenmesine ilişkin bulgular ortaya koymuştur. Daha yakın tarihli bir çalışmada Kaygısız ve Yazıcı (2024), Merkezeleme Kuramını yazma öğretimi bağlamında ele alarak yerel metin tutarlılığı ve konu sürekliliğine ilişkin izlerin metin üretimi sürecinde nasıl kullanılabileceğini tartışmıştır. Ayrıca söylemde odak yapılarının metinsel örgütlenmeyle ilişkisini ele alan çalışmalar da bulunmaktadır. Yılmaz ve Sağlam (2020), edebî bir roman çevirisinden hareketle sözcelerdeki odaklama olgusunu inceleyerek söylemsel odak yapılarının metnin anlam örgütlenmesiyle ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu çalışmalar Merkezeleme Kuramı'nın Türkçede farklı dilsel ve pedagojik bağlamlarda ele alındığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte Merkezeleme Kuramı'nın özellikle edebî anlatı metnlerinin söylem örgütlenmesini sözce düzeyinde sistematik ve nicel bir çözümleme yaklaşımıyla inceleyen çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Oysa anlatı metinleri; karakter odak değişimleri, zaman kaymaları, iç monologlar ve betimleyici kesitler gibi çok katmanlı söylem özellikleri içermeleri nedeniyle merkezeleme çözümlemesi açısından zengin bir inceleme alanı sunmaktadır.

Bu çalışmanın çıkış noktası, anlatı metnlerinin özellikle çok katmanlı söylem yapısına sahip örneklerinde okurların gönderim ilişkilerini ve dikkat odağını izleme sürecinde güçlükle yaşayabildiğine yönelik gözlemlerdir. Edebiyat öğretimi bağlamında yürütülen sınıf içi okuma ve metin çözümleme uygulamalarında bazı anlatı metnlerinin öğrenciler tarafından izlenmesi güç bir yapı sergilediği görülmektedir. Bu durum, anlatı metnlerinde söylem odağının nasıl düzenlendiğini açıklayabilecek kuramsal modellere duyulan gereksinimi ortaya koymaktadır. Bu çalışmada çözümleme nesnesi olarak Füzûzan'ın (2017) *Taşralı* öyküsü seçilmiştir. Metnin seçilmesinde anlatı yapısında farklı söylem kesitlerini içermesi ve gönderim ilişkilerinin çeşitlilik göstermesi etkili olmuştur. Bu bağlamda söz konusu öykü, anlatı metnlerinde söylem odağının nasıl düzenlendiğini Merkezeleme Kuramı çerçevesinde incelemek amacıyla örnek bir çözümleme metni olarak ele alınmıştır.

Bu çalışmanın amacı, Füzûzan'ın *Taşralı* öyküsünde merkez geçiş örüntülerinin nasıl dağıldığını ve bu örüntülerin farklı anlatım teknikleriyle nasıl ilişkilendiğini ortaya koymaktır. Araştırmanın temel sorusu, anlatı boyunca merkez geçişlerinin nasıl dağıldığı ve bu dağılımın metindeki anlatım tekniklerine göre değişip değişmediğidir. Araştırmanın özgün katkısı, anlatı metnlerinde söylem odağının işleyişini merkez geçiş örüntüleri ile anlatım teknikleri arasındaki ilişki üzerinden incelemesidir. Bu yaklaşım, merkez sürekliliğinin anlatının genel söylem örgütlenmesi içindeki işlevini görünür kılmakta ve söylem akışının metin boyunca nasıl kurulduğuna ilişkin yorumların sistematik biçimde temellendirilmesine olanak sağlamaktadır. Çalışma, bu

çözümleme biçimini somut bir anlatı metni üzerinde ortaya koyarak Merkezleme Kuramı'nın anlatı çözümlemelerinde kullanılmasına ilişkin açıklayıcı bir uygulama örneği sunmaktadır. Böylece araştırma, merkez geçiş örüntüleri ile anlatının yapısal örgütlenmesi arasındaki ilişkiyi görünür kılmakta ve kuramın metin çözümleme ile edebiyat öğretimi bağlamındaki kullanımına ilişkin tartışmalara katkı sağlamaktadır.

1.1. Araştırma Soruları

Bu çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Füzûzan'ın Taşralı öyküsünde merkez geçiş örüntüleri nasıl dağılım göstermektedir?

2. Merkez geçiş örüntüleri öyküde kullanılan anlatım tekniklerine göre nasıl farklılaşmaktadır?

2. Yöntem

2.1. Araştırma Deseni

Bu çalışma, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde yürütülen kuram temelli bir metin çözümlemesidir. Araştırmanın kuramsal dayanağını söylem çözümlemesi alanında geliştirilen Merkezleme Kuramı oluşturmaktadır (Grosz ve Sidner, 1986; Walker vd., 1998). Çalışma, seçilen bir anlatı metninin söylem örgütlenmesini merkez sürekliliği ölçütleri aracılığıyla inceleyen betimsel bir doküman incelemesi niteliğindedir. Araştırmada amaç, edebî yorum üretmek değil; metnin söylem yapısını Merkezleme Kuramı'nın sunduğu analitik ölçütler aracılığıyla sistematik biçimde betimlemektir. Bu doğrultuda kodlama kararları, kuramın temel kavramları esas alınarak metindeki gönderim sürekliliğini yansıtan dilsel göstergeler üzerinden ve bütün veri setine aynı karar ölçütleri uygulanacak biçimde gerçekleştirilmiştir.

2.2. Veri Kaynağı ve Çözümleme Birimi

Araştırmanın veri setini Füzûzan'ın (2017) Taşralı öyküsü oluşturmaktadır. Çözümleme birimi olarak sözce kullanılmıştır. Metin çözümleme sürecinde tümce sınırları esas alınarak metin sözcelere ayrılmış, her tümce söylem çözümlemesinde kullanılan bir sözce olarak kabul edilmiş ve doğrusal sıra korunarak numaralandırılmıştır.

Çözümleme süreci aşağıdaki aşamalardan oluşmaktadır:

1. Metnin sözcelere ayrılması ve numaralandırılması
2. Her sözce için Cf, Cb ve Cp'nin belirlenmesi
3. Ardışık sözceler arasındaki merkez geçişlerinin sınıflandırılması
4. Merkez geçişlerinin anlatım tekniklerine göre dağılımının belirlenmesi
5. Elde edilen bulguların betimsel olarak yorumlanması

Çözümleme sürecinde yalnızca metin içi dilsel göstergeler veri olarak kabul edilmiş; merkezlerin belirlenmesinde sözceler arasındaki gönderim sürekliliği esas alınmıştır. Metin dışı bağlam, yazar biyografisi ve tarihsel yorumlar çözümlemeye dâhil edilmemiştir.

2.3. Merkez Belirleme Ölçütleri

Her sözce için ileri merkezler listesi (Cf), geriye dönük merkez (Cb) ve tercih edilen merkez (Cp) ayrı ayrı belirlenmiştir. Cf listesine, sözcede açık bir ad öbeğiyle ya da kişi eki, iyelik eki ve adıl yoluyla temsil edilen gönderimsel söylem varlıkları dâhil edilmiştir. Zaman, görünüş ve kip bildiren öğeler ile gönderimsel bir varlığa karşılık gelmeyen yüklem adları merkez adayları olarak değerlendirilmemiştir.

Cf öğelerinin sıralanmasında Türkçenin sözdizimsel ve biçimbilimsel özellikleri dikkate alınmış; öncelik sırası özne > doğrudan nesne > dolaylı nesne > diğer gönderimsel öğeler biçiminde uygulanmıştır. Özne yüzey yapıda belirtilmediğinde yüklemdeki kişi eki aracılığıyla belirlenen sıfır özne, açık özneye aynı düzeyde değerlendirilmiştir. Aynı sözdizimsel konumda birden fazla merkez adayının bulunduğu durumlarda önceki sözcedeki gönderim sürekliliği ikincil karar ölçütü olarak kullanılmıştır. Cf listesinin ilk sırasında yer alan gönderimsel varlık Cp olarak belirlenmiştir.

Cb, mevcut sözcenin söylem odağını önceki sözceyle ilişkilendiren gönderimsel varlık olarak belirlenmiştir. Bu belirlemede mevcut sözcenin Cf listesi ile önceki sözce arasındaki gönderim ilişkileri birlikte değerlendirilmiş; gönderim sürekliliğinin korunduğu durumlarda merkez ilişkisi sürdürülmüştür. Ardışık sözceler arasında ortak bir gönderimsel varlığın bulunmadığı durumlarda ise Cb tanımsız olarak değerlendirilmiştir. İlk sözce için önceki bir sözce bulunmadığından Cb ve merkez geçişi belirlenmemiştir. Böylece Cp mevcut sözcenin tercih edilen söylem odağını, Cb ise sözceler arasındaki söylem sürekliliğini temsil edecek biçimde birbirinden ayrılmıştır.

2.4. Kodlama Kararları ve Belirsiz Durumların Çözümü

Kodlama sürecinde Cf, Cb ve Cp'nin tutarlı biçimde belirlenebilmesi amacıyla tüm veri setinde aynı karar ölçütleri uygulanmıştır. Her sözce için önce gönderimsel söylem varlıkları belirlenerek Cf listesi oluşturulmuş, ardından Cf listesinin ilk sırasında yer alan öğe Cp olarak atanmıştır. Son aşamada ise mevcut sözce ile önceki sözce arasındaki gönderim ilişkileri birlikte değerlendirilerek Cb belirlenmiş; merkez geçişleri Cf, Cb ve Cp arasındaki ilişki ile söylem sürekliliği dikkate alınarak sınıflandırılmıştır.

Özne yüzey yapıda açık olarak yer almadığında yüklemdeki kişi eki ile önceki sözcedeki gönderim zinciri birlikte değerlendirilmiştir. Kişi ekinin tek bir söylem varlığına gönderimde bulunduğu durumlarda bu varlık sıfır özne olarak kabul edilmiş ve Cf listesinin ilk sırasına yerleştirilmiştir. Örneğin “*Teyzemi gördüm.*” sözcesinde yüklemdeki birinci tekil kişi eki anlatıcıyı, “*teyzemi*” ad öbeği ise nesne konumundaki teyzeyi göstermektedir. Bu nedenle Cf sıralaması [anlatıcı > teyze], Cp ise anlatıcı olarak belirlenmiştir. Ardından gelen “*Gülümsedi.*” sözcesinde sıfır öznenin *teyze* olduğu önceki sözcedeki gönderim zinciri ve eylemin anlamsal uyumu dikkate alınarak belirlenmiş; Cf ve Cp teyze olarak kodlanmıştır.

Adıllar ve kişi ekleriyle kurulan gönderim ilişkilerinde birden fazla olası öncül bulunduğu önce sözdizimsel uyum, ardından anlamsal uygunluk ve önceki sözcedeki gönderim sürekliliği birlikte değerlendirilmiştir. Aynı sözdizimsel konumda birden fazla merkez adayının bulunduğu durumlarda ise önceki sözcedeki merkez sürekliliği ikincil karar ölçütü olarak kullanılmıştır.

İyelik yapılarında hem sahip hem de sahip olunan ögenin söylem içinde bağımsız olarak izlenebildiği durumlarda iki ayrı gönderimsel varlık belirlenmiş; söylemde bağımsız bir gönderim değeri taşımayan parça-bütün ilişkileri ise tek gönderimsel varlık olarak değerlendirilmiştir.

Açık bir eyleyici içermeyen ad tümcelerinde gönderimsel özne Cf listesine alınmış; buna karşılık yalnızca zaman, mekân veya durum bildiren ve belirli bir söylem varlığına gönderimde bulunmayan ifadeler merkez adayı olarak değerlendirilmemiştir. Gönderimsel bir varlığın bulunmadığı sözcelerde Cf boş bırakılmış, Cp ve Cb ise tanımsız olarak kodlanmıştır.

Birden fazla yüklem içeren yapılarda her yüklem bağımsız bir önerme oluşturup oluşturmadığı dikkate alınmıştır. Farklı gönderim merkezleri oluşturan yüklem ayrı sözceler olarak değerlendirilirken, ortak özne ve aynı söylem odağını sürdüren sıralı yüklem tek sözce olarak kabul edilmiştir.

Doğrudan konuşma bölümlerinde her konuşma sırası ayrı bir sözce olarak değerlendirilmiş; ancak konuşucu değişimi tek başına merkez değişimi olarak kabul edilmemiştir. Konuşucu ve

dinleyici, yalnızca metinde kişi eki, adıl veya ad öbeğiyle dilsel olarak temsil edildikleri durumlarda merkez adayı olarak değerlendirilmiştir.

Önceki sözcede bulunmayan yeni bir söylem varlığının söylem odağı hâline geldiği durumlarda Cb belirlenirken sözceler arasındaki gönderim ilişkisi ve söylem sürekliliği birlikte değerlendirilmiştir. Ardışık sözceler arasında ortak bir gönderimsel varlığın bulunmadığı durumlarda Cb tanımsız olarak kodlanmış; buna karşılık merkez geçişlerinin sınıflandırılmasında sözceler arasındaki gönderim sürekliliğini yansıtan ilişki de dikkate alınmıştır.

Kodlama süreci boyunca aynı karar ölçütleri bütün sözcelere sistematik biçimde uygulanmış; her sözceye ait Cf, Cb, Cp ve merkez geçişi merkezleme veri tablosuna kaydedilmiştir. Böylece her sözceye ilişkin merkez belirleme ve geçiş sınıflandırma kararlarının aynı ölçütler doğrultusunda verilmesi sağlanmış; çözümleme sürecinin izlenebilirliği ve kodlama kararlarının tutarlılığı artırılmıştır.

2.5. Merkez Geçiş Türlerinin Sınıflandırılması

Merkez geçişleri, ardışık sözceler arasında belirlenen geriye dönük merkezin (Cb) sürekliliği ile mevcut sözcedeki geriye dönük merkez (Cb) ve tercih edilen merkez (Cp) arasındaki ilişki esas alınarak sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmada n mevcut sözcüyü, $n-1$ ise bir önceki sözcüyü göstermektedir. Geçiş türlerinin belirlenmesinde Walker vd.'nin (1998) önerdiği merkezleme geçiş tipolojisi temel alınmıştır.

Geçiş türleri belirlenirken her sözcü çifti için öncelikle Cb'nin önceki sözceye göre korunup korunmadığı, ardından mevcut sözcede Cb ile Cp'nin aynı gönderimsel varlığı gösterip göstermediği değerlendirilmiştir. Buna göre Cb'nin korunduğu ve aynı zamanda Cp olduğu durumlar devam (continue), Cb korunurken Cp'den farklı olduğu durumlar içermek (retain) olarak sınıflandırılmıştır. Cb'nin değiştiği durumlarda ise yeni Cb'nin mevcut sözcenin Cp'siyle aynı olması yumuşak dönüş (smooth shift), farklı olması ise tam dönüş (rough shift) olarak kodlanmıştır.

Merkez geçişlerinin belirlenmesinde aşağıdaki karar kuralları esas alınmıştır.

Önceki ve mevcut Cb ilişkisi	$Cb_n = Cp_n$	$Cb_n \neq Cp_n$
$Cb_n = Cb_{n-1}$	Devam	İçerme
$Cb_n \neq Cb_{n-1}$	Yumuşak dönüş	Tam dönüş

İlk sözcü için önceki bir sözcü bulunmadığından merkez geçişi belirlenmemiştir. Diğer sözcelerde ise geçiş türleri belirlenirken Cb ve Cp arasındaki ilişkinin yanı sıra sözceler arasındaki gönderim sürekliliği de dikkate alınmıştır. Böylece geçiş türleri, Merkezleme Kuramı'nın öngördüğü sınıflandırma çerçevesi korunurken metindeki söylem akışını yansıtan gönderim ilişkileri temel alınarak sistematik biçimde kodlanmıştır.

Aşağıda her geçiş türüne ilişkin örnekler verilmiştir.

Devam geçişi

- (1) *Teyzem pencerenin önünde oturuyordu.*
- (2) *(2) Sessizce örgü örüyordu.*

İkinci sözcede geriye dönük merkez (Cb) ve tercih edilen merkez (Cp) aynı söylem varlığı (teyze) olduğundan geçiş devam olarak kodlanmıştır.

İçerme geçişi

- (1) *Teyzem masaya oturdu.*

(2) (2) *Çay bardağı elindeydi.*

İkinci sözcede geriye dönük merkez teyze olarak korunurken tercih edilen merkez çay bardağı olduğundan geçiş içirme olarak değerlendirilmiştir.

Yumuşak dönüş

(1) *Teyzem bahçeye çıktı.*

(2) (2) *Bahçe sessiz görünüyordu.*

İkinci sözcede geriye dönük merkez önceki sözceden farklılaşmış; ancak yeni geriye dönük merkez aynı zamanda tercih edilen merkez olduğundan geçiş yumuşak dönüş olarak kodlanmıştır.

Tam dönüş

(1) *Teyzem salonda oturuyordu.*

(2) (2) *Sokakta çocuklar oynuyordu.*

İkinci sözcede hem geriye dönük merkez değişmiş hem de tercih edilen merkez yeni geriye dönük merkezden farklılaştığı için geçiş tam dönüş olarak değerlendirilmiştir.

Kodlama sürecinde her sözce için belirlenen Cf, Cb, Cp ve merkez geçiş türü sistematik olarak kaydedilmiş; böylece her geçiş kararının hangi merkez bileşenlerine dayandığı izlenebilir hâle getirilmiştir. Merkez belirleme ve geçiş sınıflandırma sürecini temsil eden örnek kodlamalar Ek 1'de sunulmuştur.

2.6. Anlatım Tekniklerinin Belirlenmesi

Bu çalışmada, merkez geçiş örüntülerinin anlatının farklı söylem kesitlerinde nasıl değiştiğini inceleyebilmek amacıyla her sözce ayrıca anlatım tekniği bakımından kodlanmıştır. Anlatım tekniklerinin belirlenmesi, merkezleme çözümlemesinden bağımsız olarak gerçekleştirilmiş; her sözce söylemde üstlendiği baskın işleve göre öyküleme, betimleme, diyalog, iç monolog veya geriye dönüş kategorilerinden biriyle etiketlenmiştir.

Anlatım tekniklerinin belirlenmesinde aşağıdaki karar ölçütleri esas alınmıştır:

1. Öyküleme: Olay örgüsünü ilerleten, zaman akışında yeni bir eylem veya durum değişikliği oluşturan sözceler
2. Betimleme: Kişi, nesne veya mekânın özelliklerini tanımlayan; anlatı akışını ilerletmekten çok betimleyici işlev üstlenen sözceler
3. Diyalog: Karakterler arasında gerçekleşen doğrudan konuşmaları içeren sözceler
4. İç monolog: Anlatıcının ya da karakterin iç konuşmalarını, değerlendirmelerini veya zihinsel süreçlerini yansıtan sözceler
5. Geriye dönüş: Anlatının zaman çizgisini geçmişe taşıyan ve önceki olayları yeniden aktaran sözceler

Bir sözcede birden fazla anlatım tekniğine ilişkin özellik bulunması durumunda, sözcenin anlatı içindeki baskın söylem işlevi esas alınarak tek bir kategori atanmıştır. Karar verilirken öncelikle sözcenin anlatı akışındaki işlevi değerlendirilmiş; betimleyici unsurlar içermekle birlikte olay örgüsünü ilerleten sözceler öyküleme, doğrudan konuşma içinde yer alan kısa betimlemeler ise diyalog olarak kodlanmıştır. Böylece her sözce yalnızca bir anlatım tekniğiyle eşleştirilmiş ve aynı sözcenin birden fazla kategoriye atanması önlenmiştir.

Bu işlem sonucunda metindeki 176 sözcü anlatım tekniklerine göre kodlanmış; ilk sözcü için merkez geçişi tanımlanamadığından ardışık sözcüler arasında belirlenen 175 merkez geçişi, ait oldukları sözcülerin anlatım teknikleriyle ilişkilendirilerek değerlendirilmiştir. Böylece merkez geçiş örüntülerinin farklı anlatım tekniklerine göre nasıl dağıldığı karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

2.7. Veri Analizi

Kodlama süreci tamamlandıktan sonra oluşturulan merkezleme veri tablosu betimsel analiz yaklaşımıyla değerlendirilmiştir. Analizlerde her sözcü için belirlenen ileri merkezler (Cf), geriye dönük merkez (Cb), tercih edilen merkez (Cp), merkez geçiş türü ve anlatım tekniği birlikte ele alınmıştır. İlk aşamada kodlama sürecinde elde edilen merkez geçişleri gözden geçirilmiş, her geçişin dayandığı Cf, Cb ve Cp ilişkileri kontrol edilerek veri tablosunun tutarlılığı doğrulanmıştır. Ardından merkez geçiş türlerinin (devam, içerme, yumuşak dönüş ve tam dönüş) frekansları ile yüzdesel dağılımları hesaplanmış; merkez sürekliliğini yansıtan geçiş örüntüleri değerlendirilmiştir. Ayrıca söylem odağı olarak işlev gören gönderimsel varlıkların kullanım sıklıkları incelenmiş ve merkezlerin metin boyunca dağılımı betimlenmiştir.

İkinci aşamada merkez geçişleri, ait oldukları anlatım teknikleriyle ilişkilendirilmiş; her anlatım tekniğinde gözlenen geçiş türlerinin frekans ve yüzde dağılımları karşılaştırılmıştır. Böylece merkez geçiş örüntülerinin anlatımın farklı söylem kesitlerinde nasıl değiştiği ortaya konulmuştur.

Analiz iki düzeyde yürütülmüştür. Mikro düzeyde ardışık sözcüler arasındaki merkez geçişleri ve bu geçişlerin oluşumunda etkili olan gönderim ilişkileri incelenmiş; makro düzeyde ise metnin genel merkezleme profili, merkez sürekliliği ve anlatım tekniklerine göre değişen merkez geçiş örüntüleri birlikte değerlendirilmiştir.

3. Bulgular

Merkezleme çözümlemesinden elde edilen nicel bulgular dört temel boyutta ele alınmaktadır: (1) merkez geçiş türlerinin genel dağılımı, (2) anlatım tekniklerine göre merkez geçişlerinin dağılımı, (3) merkez korunumu oranları ve (4) metindeki merkez sıklıkları.

3.1. Genel Merkez Geçiş Dağılımı

Metinde toplam 175 merkez geçişi belirlenmiştir. Geçiş türlerinin sıklıkları ve yüzde dağılımları Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1: Metindeki Merkez Geçiş Türlerinin Dağılımı

Geçiş Türü	f	%
Tam dönüş	78	44
Devam	57	32
İçerme	26	15
Yumuşak dönüş	14	9
Toplam	175	100

Tablo 1 incelendiğinde en yüksek oranın tam dönüş geçişlerine (%44) ait olduğu görülmektedir. Devam geçişleri %32 oranıyla ikinci sırada yer almaktadır. İçerme ve yumuşak dönüş geçişlerinin oranları ise daha düşük düzeydedir. Bu dağılım, anlatımın söylem odağının tek bir

gönderim merkezi etrafında doğrusal biçimde ilerlemediğini; farklı söylem varlıkları arasında sık yeniden yapılandırıldığını göstermektedir.

3.2. Anlatım Tekniklerine Göre Merkez Davranışı

Merkez geçişlerinin anlatım tekniklerine göre dağılımı Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Anlatım Tekniklerine Göre Merkez Geçiş Türlerinin Dağılımı

Anlatım Teknikleri	Sözce Sayısı	%	Yumuşak dönüş (f)	%	Tam dönüş (f)	%	İçerme (f)	%	Devam (f)	%
Diyalog	70	39,8	5	7,2	28	40,6	0	0	36	52,2
Betimleme	37	21,0	2	5,4	24	64,9	0	0	11	29,7
İç monolog	28	15,9	3	10,7	13	46,4	0	0	12	42,9
Geriye dönüş	25	14,2	2	8,0	12	48,0	0	0	11	44,0
Öyküleme	16	9,1	2	12,5	1	6,3	9	56,3	4	25,0
Toplam	176	100	14		78		26		57	

Tablo 2’ye göre, merkez geçiş türlerinin anlatım tekniklerine göre farklı merkez davranışları sergilediği görülmektedir. Metinde en sık kullanılan anlatım tekniği olan diyaloglarda (%39,8) merkez geçişlerinin büyük ölçüde devam geçişleri aracılığıyla gerçekleştiği (%52,2) ve özne sürekliliğinin önemli ölçüde korunduğu anlaşılmaktadır. Buna karşılık betimleme bölümlerinde tam dönüş geçişlerinin belirgin biçimde baskın olduğu (%64,9) görülmektedir. Bu durum betimleyici bölümlerde söylem odağının daha sık değiştiğini göstermektedir. İç monolog ve geriye dönüş bölümlerinde ise tam dönüş ve devam geçişlerinin birbirine daha yakın oranlarda gerçekleştiği ve söylem odağının orta düzeyde bir süreklilik sergilediği anlaşılmaktadır. Öyküleme bölümlerinde ise içerme geçişlerinin belirgin biçimde öne çıktığı (%56,3) görülmektedir. Bu bulgu, öyküleme bölümlerinde geriye dönük merkezin büyük ölçüde korunduğunu, tercih edilen merkezin ise değişebildiğini göstermektedir.

3.3. Merkez Korunumu Oranı

Merkez korunumu ardışık sözcelerde aynı merkezin sürmesi olarak tanımlanmıştır. Anlatım tekniklerine göre merkez korunumu düzeyleri Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3: Anlatım Tekniklerine Göre Merkez Korunumu

Anlatım Tekniği	Geçiş Sayısı	Korunan Merkez Sayısı	Korunum Oranı (%)
Diyalog	69	36	52,2
Betimleme	37	11	29,7
İç monolog	28	12	42,9
Geriye dönüş	25	11	44,0
Öyküleme	16	13	81,3
Toplam	175	83	47,4

Tablo 3'e göre, anlatım tekniklerinde merkez korunumu incelendiğinde en yüksek oranın öyküleme bölümlerinde gerçekleştiği görülmektedir (%81,3). Bu durum öyküleme bölümlerinde özne sürekliliğinin güçlü biçimde korunduğunu göstermektedir. Diyaloglarda merkez korunumu %52,2 düzeyinde gerçekleşirken iç monolog (%42,9) ve geriye dönüş (%44,0) bölümlerinde merkez sürekliliğinin orta düzeyde kaldığı görülmektedir. Buna karşılık betimlemelerde merkez korunumu oranı daha düşüktür (%29,7). Bu sonuçlar, metinde söylem sürekliliğinin özellikle öyküleme ve diyalog bölümlerinde güçlendiğini, betimleme bölümlerinde ise söylem odağının daha sık değiştiğini göstermektedir.

3.4. Metinde En Sık Merkezlenen Varlıklar

Metinde merkez konumuna gelen varlıkların sıklıkları incelenmiş ve sonuçlar Tablo 4'te gösterilmiştir.

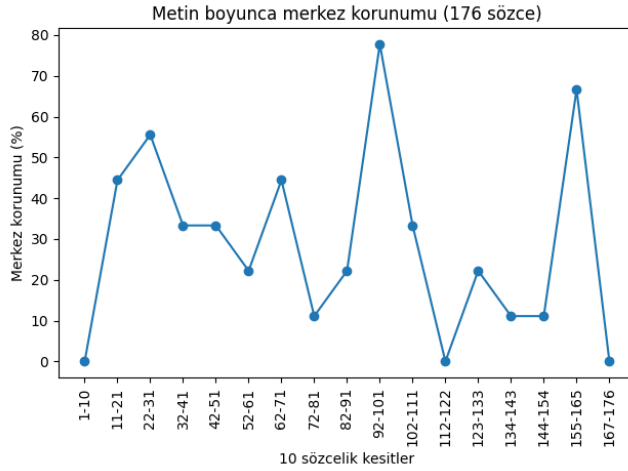
Tablo 4: Merkez Sıklıkları

Varlık	F
Ben	52
Teyze	38
Nesne/mekân	33
Baba	21
Anne	17

Metinde en sık merkezlenen varlıkların belirlenmesi, söylem odağının hangi kişi veya varlıklar etrafında sürdüğünü ortaya koymak açısından önemlidir. Merkezleme Kuramı'na göre söylem sürekliliği büyük ölçüde aynı varlığın ardışık sözcelerde merkez konumunda kalmasıyla sağlanmaktadır. Bu nedenle hangi varlıkların merkez konumunda daha sık yer aldığı, metnin söylem örgütlenmesinde hangi kişi veya varlıkların anlatı odağını oluşturduğunu göstermektedir. İncelenen metinde merkez konumunun özellikle anlatıcı ve teyze etrafında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum anlatının söylem odağının temel kişiler çevresinde kurulduğunu ve merkez sürekliliğinin büyük ölçüde bu varlıklar üzerinden sürdürüldüğünü göstermektedir.

3.5. Metin Boyunca Merkez Korunumunun Dağılımı

Metin boyunca merkez korunumlarının analiz edilebilmesi için metin 10 sözcelik ardışık öbeklere ayrılmıştır. Metindeki sözcelerin akışına göre merkez korunumu oranları incelendiğinde, merkez sürekliliğinin metnin farklı kesitlerinde değişkenlik gösterdiği görülmektedir (bkz. Şekil 1).

Şekil 1. Metin Boyunca 10 Sözcük Kesitlerde Merkez Korunumu

Metin boyunca merkez korunumu incelendiğinde söylem sürekliliğinin sabit bir dağılım göstermediği, belirli kesitlerde yükselip belirli kesitlerde azalarak dalgalı bir yapı sergilediği görülmektedir. Bu dalgalanma, anlatım tekniklerinin değişmesinin yanı sıra gönderim zincirlerinin, konuşucu konumlarının ve anlatının zaman düzleminin yeniden düzenlenmesiyle ilişkilidir. Merkez korunumu oranının yükseldiği kesitlerde aynı kişi ya da söylem varlığının ardışık sözcelerde odak konumunu sürdürdüğü; özellikle kesintisiz diyalogların ve aynı olay çizgisini devam ettiren bölümlerin gönderim sürekliliğini güçlendirdiği görülmektedir. Korunum oranının düştüğü kesitlerde ise yeni kişi, nesne veya mekânların söylem odağına taşınması, konuşucu değişimleri, iç monoloğa geçişler ve şimdiki anlatı düzleminde geçmişe yönelen kesitler merkez değişimlerini artırmaktadır. Bu nedenle şekilde gözlenen dalgalanma rastlantısal bir nicel değişimden çok, anlatının farklı kişi, zaman ve söylem düzlemleri arasında hareket etmesi sonucunda söylem odağının yerel olarak yeniden örgütlenmesini yansıtmaktadır.

3.6. Yapısal Merkezleme Profili

Metinde toplam 176 sözcük ve 175 merkez geçişi bulunmaktadır. Veriler incelendiğinde en sık görülen geçiş türünün tam dönüş olduğu (%44) görülmektedir. Metindeki merkez geçişlerinin %47,4'ünde merkez korunmuştur. Bu bulgular ışığında metnin, merkez sürekliliği ile merkez değişiminin birlikte işlediği çok merkezli bir geçiş profiline sahip olduğu söylenebilir. Bu profil, anlatının söylem odağının metin boyunca tek bir merkez çevresinde sabitlenmediğini; farklı söylem varlıkları arasında belirli aralıklarla yeniden örgütlendiğini göstermektedir.

4. Tartışma

4.1. Merkez Geçiş Örüntüleri ve Söylem Bağlılığı

Bu araştırmada elde edilen bulgular, Merkezleme Kuramı'nın anlatı metnlerinin söylem örgütlenmesini sözcük düzeyinde ölçülebilir merkez geçiş örüntüleri aracılığıyla incelemeye olanak sağlayan bir çözümleme yaklaşımı sunduğunu göstermektedir. İncelenen metinde merkez geçiş türlerinin dağılımı süreklilikten çok değişim yönelimli bir yapı sergilemektedir. Geçiş türlerinin genel dağılımı incelendiğinde tam dönüş geçişlerinin en yüksek orana sahip olduğu görülmektedir.

Merkezleme Kuramı'na göre tam dönüş geçişleri hem geriye dönük merkez hem de tercih edilen merkez değiştiğinde ortaya çıkmakta ve söylem odağının yeniden kurulmasını gerektirmektedir (Walker vd., 1998). Bu tür geçişlerin yüksek oranı, anlatı boyunca dikkat odağının belirli aralıklarla yeniden yapılandırıldığını göstermektedir. Bu durum, metnin yerel bağlılığının tek bir merkez etrafında doğrusal biçimde ilerlemekten çok farklı söylem varlıkları arasında hareket eden dinamik bir yapı sergilediğini ortaya koymaktadır.

Söylem işleme araştırmaları, dikkat odağının sık değiştiği metinlerde gönderim çözümleme sürecinin daha fazla bilişsel işlem gerektirebildiğini göstermektedir (Chafe, 1994). Bu açıdan elde edilen geçiş dağılımı, metnin söylem bağlaşıklığının sabit bir merkez etrafında kurulmadığını; dikkat odağının metin boyunca yeniden düzenlenen dinamik bir yapı sergilediğini göstermektedir. Merkezleme Kuramı'nın güncelliğini koruduğu ve söylem çözümlemesinin yanı sıra güncel gönderim çözümleme araştırmalarında da açıklayıcı bir çerçeve olarak kullanılmaya devam ettiği görülmektedir. Chai ve Strube (2022), merkezleme geçişlerinden türetilen söylem yapısının sinir ağı tabanlı gönderim çözümleme modellerine entegre edilmesinin özellikle uzun belgelerde ve zamir çözümlemesinde performansı artırabildiğini göstermektedir. Bu durum, merkez geçişlerinin söylem örgütlenmesini açıklamadaki öneminin güncel araştırmalarda da korunduğunu ortaya koymaktadır.

4.2. Söylem İşlevi ve Merkez Sürekliliği

Bulgular merkez davranışının metin boyunca homojen bir dağılım göstermediğini, anlatım tekniklerine bağlı olarak değiştiğini ortaya koymaktadır. Özellikle diyalog bölümlerinde merkez korunumu belirgin biçimde artmakta, buna karşılık betimleme bölümlerinde merkez değişimleri daha sık görülmektedir. Bu durum diyalogların çoğunlukla aynı konuşmacı ya da aynı söylem odağı etrafında ilerlemesiyle açıklanabilir. Betimleme bölümlerinde ise farklı varlık ve özelliklerin ardışık biçimde sunulması söylem merkezinin daha sık değişmesine yol açmaktadır. Bu bulgu anlatım tekniği ile merkez sürekliliği arasında sistematik bir ilişki bulunduğunu göstermektedir. Diyaloglarda devam geçişlerinin yüksek oranda olması, konuşma eyleminin belirli konuşucular etrafında ilerlemesiyle ilişkilendirilebilir. Konuşma sırasında gönderim zincirleri çoğu zaman konuşucular etrafında örgütlendiği için dikkat odağı belirli söylem varlıkları üzerinde daha uzun süre korunabilmektedir. Buna karşılık betimleme bölümlerinde anlatıcının farklı kişi, nesne ve mekân özellikleri arasında geçiş yapması, merkez değişimlerinin artmasına yol açabilmektedir. Bu bulgu, merkez sürekliliğinin metnin sabit bir özelliği olmaktan çok söylem işlevine bağlı olarak değişebilen bir yapı sergilediğini göstermektedir.

Metinde en sık merkezlenen varlıkların dağılımı da söylem odağının nasıl kurulduğunu göstermektedir. Bulgular merkez konumunun özellikle anlatıcı ve teyze etrafında yoğunlaştığını ortaya koymaktadır. Merkezleme Kuramı'na göre söylem sürekliliği çoğunlukla aynı varlığın ardışık sözcelerde merkez konumunda kalmasıyla sağlanmaktadır. Bu bağlamda anlatıcı ile teyzenin metinde sık sık merkez konumunda yer alması, anlatının söylem odağının bu iki kişi arasındaki ilişki etrafında kurulduğunu göstermektedir. Böylece metindeki merkez sürekliliğinin dilsel bağlaşıklığın yanı sıra anlatının temel kişilerinin söylem odağı olarak öne çıkmasıyla da ilişkili olduğu görülmektedir.

Metindibilim çalışmalarında da bağlaşıklık ilişkilerinin metnin bağlamsal ve işlevsel özellikleriyle yakından ilişkili olduğu vurgulanmaktadır (Halliday ve Hasan, 1976). Benzer biçimde Merkezleme Kuramı'nın yazma öğretimi bağlamında ele alındığı çalışmalarda da yerel metin tutarlılığının söylem örgütlenmesiyle yakından ilişkili olduğu belirtilmektedir (Kaygısız ve Yazıcı, 2024). Bu açıdan elde edilen bulgular, anlatı metinlerinde söylem işlevi ile gönderim örgütlenmesi arasında güçlü bir ilişki bulunduğunu göstermektedir.

4.3. Anlatı Yapısı Açısından Merkezleme Bulguları

Analiz sonuçları incelenen metnin tek merkezli bir söylem örgütlenmesi sergilemediğini göstermektedir. Merkez dağılımı farklı söylem varlıklarının metnin çeşitli bölümlerinde merkez konumuna geçtiğini ortaya koymaktadır. Bu durum metnin çok merkezli bir anlatı yapısına sahip olduğunu göstermektedir.

Söylem çözümlemesi çalışmalarında çok merkezli yapıların doğrusal anlatılara kıyasla daha karmaşık izleme süreçleri gerektirdiği belirtilmektedir (Brown ve Yule, 1983). Söylemde odak yapılarının metinsel örgütlenmeyle ilişkisini inceleyen çalışmalar da anlatı metinlerinde odak

hareketlerinin anlam örgütlenmesinde önemli rol oynadığını göstermektedir (Yılmaz ve Sağlam, 2020). Bu açıdan elde edilen bulgular, anlatı metnlerinde merkez değişimlerinin söylem örgütlenmesinin önemli bir bileşeni olduğunu ortaya koymaktadır.

Ayrıca merkezleme örüntülerinin anlatının yapısal evreleriyle ilişkili biçimde değiştiği görülmektedir. Metnin başlangıç bölümünde merkez değişimlerinin daha sık görülmesi anlatı dünyasının kurulduğu serim evresiyle ilişkilendirilebilir. Anlatının ilerleyen bölümlerinde belirli karakterlerin merkez konumunda daha uzun süre korunması gelişme evresinde dikkat odağının belirli varlıklar üzerinde yoğunlaştığını göstermektedir. Metnin son bölümlerinde yeniden artan merkez değişimleri ise anlatısal odakların yeniden düzenlendiği çözüm evresiyle ilişkilendirilebilir. Bu bulgular, Merkezleme Kuramı'nın yerel tutarlılığın yanı sıra anlatı metnlerinin daha geniş söylem örgütlenmesini incelemede de kullanılabileceğini göstermektedir. Güncel anlatı araştırmalarında da anlatı tutarlılığının, metin boyunca kişi ve varlıkların sürekliliğinin korunmasıyla yakından ilişkili olduğu vurgulanmaktadır. Papalampidi vd. (2022), anlatılarda varlıkların tutarlı biçimde izlenmesinin anlatı bütünlüğünün temel göstergelerinden biri olduğunu ve varlık sürekliliğinin zayıfladığı durumlarda anlatı tutarlılığının da azaldığını göstermektedir. Bu açıdan Taşralı'da anlatıcı, teyze, anne ve baba gibi farklı söylem varlıkları arasında gerçekleşen merkez değişimleri, anlatının tutarsızlığından çok, kişi ve zaman düzlemlerinin dönüşümlü biçimde örgütlendiği çok merkezli anlatı yapısının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

5. Sonuç

Bu çalışmada Füzûzan'ın *Taşralı* öyküsü Merkezleme Kuramı çerçevesinde sözce düzeyinde incelenmiş ve metnin merkez geçiş örüntüleri nicel olarak ortaya konmuştur. Analiz sonuçları incelenen anlatı metninde tam dönüş geçişlerinin yüksek oranda gerçekleştiğini ve merkez korunumu oranının metnin farklı anlatım teknikleri kullanılan bölümlerinde değişkenlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu bulgu, anlatının tek merkezli bir söylem örgütlenmesi sergilemediğini; dikkat odağının metin boyunca farklı söylem varlıkları arasında hareket ettiği çok merkezli bir yapı oluşturduğunu göstermektedir.

Araştırma sonuçları ayrıca merkez sürekliliğinin metnin farklı anlatım tekniklerinin kullanıldığı bölümlerde değiştiğini ortaya koymaktadır. Diyaloglarda merkez sürekliliğinin arttığı, betimleyici ve geriye dönüş içeren bölümlerde ise merkez değişimlerinin daha sık gerçekleştiği belirlenmiştir. Bu durum, merkez geçiş örüntülerinin sözceler arası bağlaşıklığı yansıtan mikro söylem göstergeleri olmanın ötesinde, anlatının söylem işlevleriyle ilişkili daha geniş bir örgütlenme yapısına işaret ettiğini göstermektedir.

Merkezleme çözümlemeleri, anlatı metnlerinde dikkat odağının nasıl kurulduğunu ve değiştiğini görünür kılması bakımından metin çözümleme çalışmalarına katkı sağlayabilecek bir yaklaşımdır. Dikkat odağının sözce düzeyinde izlenebilmesi, Merkezleme Kuramı'nı metin çözümleme ve okuduğunu anlama süreçlerini inceleyen araştırmaların yanı sıra edebiyat öğretimi açısından da işlevsel bir analitik araç hâline getirmektedir. Çalışmanın tek bir anlatı metni üzerinde yürütülmüş olması temel sınırlılığını oluşturmaktadır; bu nedenle elde edilen bulgular genellenebilir sonuçlar olarak değerlendirilmemelidir. Bununla birlikte bulgular, Merkezleme Kuramı'nın Türkçe anlatı metnlerinin söylem örgütlenmesini sistematik ve izlenebilir biçimde incelemeye elverişli bir çerçeve sunduğunu göstermektedir. Gelecekte farklı yazarların anlatı metnleri üzerinde gerçekleştirilecek karşılaştırmalı çalışmalar, merkez geçiş örüntülerinin metin türüne ve anlatı yapısına göre değişimini ortaya koyarak bu çalışmada ulaşılan bulguların sınanmasına ve geliştirilmesine katkı sağlayabilir.

Ekler**Ek 1. Merkezleme Çözümlemesine İlişkin Temsilî Kodlama Örnekleri**

Bu ekte, yöntem bölümünde açıklanan merkez belirleme ve merkez geçişlerini sınıflandırma sürecini görünür kılmak amacıyla farklı merkez geçiş türlerini ve anlatım tekniklerini temsil eden örnek kodlamalara yer verilmiştir. Örnekler, çalışma kapsamında oluşturulan merkezleme veri tablosundan seçilmiş olup çözümleme sürecinde uygulanan karar ölçütlerini göstermeyi amaçlamaktadır. Böylece her merkez geçiş türünün farklı anlatım teknikleri içindeki görünümü örneklenmiş, yöntem bölümünde açıklanan kodlama süreci somutlaştırılmıştır.

Sözce	Anlatısal Sunum Biçimi (Biçim ve Teknik)	Merkez geçiş türü	Temsil ettiği durum
2	Betimleme	Tam dönüş	Yeni söylem odağı
4	Öyküleme	Devam	Merkez korunumu
10	Öyküleme	İçerme	Cb korunur, Cp değişir
15	Geriye dönüş	Tam dönüş	Zaman düzlemi değişimi
34	Diyalog	Devam	Konuşucu odağının sürmesi
42	İç monolog	Tam dönüş	İç konuşmaya geçiş
48	Betimleme	Devam	Betimleme içinde merkez korunumu
61	Öyküleme	İçerme	Olay akışında odak kayması
69	Diyalog	Devam	Diyalog sürekliliği
81	Geriye dönüş	Tam dönüş	Geçmiş anlatıya geçiş
96	Betimleme	Tam dönüş	Yeni betimleme odağı
104	Öyküleme	İçerme	Söylem merkezinin korunması
112	Diyalog	Devam	Aynı söylem odağının sürdürülmesi
137	İç monolog	Tam dönüş	Zihinsel odağın değişmesi
147	Öyküleme	İçerme	Merkez korunurken odak değişimi
160	Betimleme	Devam	Betimleyici süreklilik
172	İç monolog	Devam	İç monolog içinde merkez korunumu

Not. Bu çalışmada "anlatısal sunum biçimi" üst başlığı altında, alan yazınında anlatım biçimi ve anlatım tekniği kapsamında değerlendirilen anlatısal unsurlar birlikte ele alınmıştır. İlk sözce için önceki bir sözce bulunmadığından merkez geçişi tanımlanmamıştır. Çalışmada bütün sözceler aynı karar ölçütleri doğrultusunda kodlanmış; burada yalnızca merkez belirleme ve geçiş sınıflandırma sürecini temsil eden örnek kodlamalara yer verilmiştir.

References

- Aksan, M., & Aksan, Y. (1991). Metin kavramı ve tanımları. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 2, 90–104.
- Brennan, S. E., Friedman, M. W., & Pollard, C. J. (1987). A centering approach to pronouns. In *Proceedings of the 25th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics* (pp. 155–162). Association for Computational Linguistics. <https://doi.org/10.3115/981175.981197>
- Brown, G., & Yule, G. (1983). *Discourse analysis*. Cambridge University Press.
- Chafe, W. (1994). *Discourse, consciousness, and time: The flow and displacement of conscious experience in speaking and writing*. University of Chicago Press.
- Chai, H., & Strube, M. (2022). Incorporating centering theory into neural coreference resolution. In *Proceedings of the 2022 Conference of the North American Chapter of the Association for Computational Linguistics: Human Language Technologies* (pp. 2996–3002). Association for Computational Linguistics. <https://doi.org/10.18653/v1/2022.naacl-main.218>
- Çakır, Ö. (2001). Metinlerin sözbilim yapısının temel eğitim düzeyinde metin işleme süreçlerine etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 26(121), 45–50.
- Füruzan. (2017). *Parasız yatılı*. Yapı Kredi Yayınları.
- Grosz, B. J. (1977). *The representation and use of focus in dialogue understanding* (Technical Note No. 151). SRI International. <https://www.sri.com/publication/speech-natural-language-pubs/the-representation-and-use-of-focus-in-dialogue/>
- Grosz, B. J., & Sidner, C. L. (1986). Attention, intentions, and the structure of discourse. *Computational Linguistics*, 12(3), 175–204. <https://aclanthology.org/J86-3001/>
- Gundel, J. K., Hedberg, N., & Zacharski, R. (1993). Cognitive status and the form of referring expressions in discourse. *Language*, 69(2), 274–307. <https://doi.org/10.2307/416535>
- Halliday, M. A. K., & Hasan, R. (1976). *Cohesion in English*. Longman.
- Kaygısız, Ç., & Yazıcı, N. (2024). Yerel metin tutarlılığı ve konu sürekliliği: Merkezleme Kuramı çerçevesinde bir çözümleme. *Millî Eğitim*, 53(243), 1505–1526. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.1252648>
- Papalampidi, P., Cao, K., & Kocisky, T. (2022). Towards coherent and consistent use of entities in narrative generation. In *Proceedings of the 39th International Conference on Machine Learning* (Vol. 162, pp. 17278–17294). PMLR. <https://proceedings.mlr.press/v162/papalampidi22a.html>
- Turan, Ü. D. (2002). Tümce konusuna Merkezleme Kuramı çerçevesinde bir yaklaşım. In G. L. Uzun & E. Huber (Eds.), *Türkçede bilgi yapısı ve bilimsel metinler* (pp. 91–106). Die Blaue Eule.
- Türkkan, B. (2005). *Türkçe bilimsel metinlerde belirginlik ve gönderimsel bağdaşlık: Merkezleme Kuramı çerçevesinde bir yaklaşım* [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Walker, M. A., Joshi, A. K., & Prince, E. F. (Eds.). (1998). *Centering theory in discourse*. Clarendon Press.
- Yılmaz, S., & Sağlam, H. (2020). Edebî roman çevirisinden hareketle sözcelerde “odaklama” olgusunun incelenmesi (Bir durum çalışması). *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 8(4), 403–422. <https://doi.org/10.29228/ijlet.47438>

ETHICAL DECLARATIONS

Research and Publication Ethics

I declare that this article is an original work and was prepared in accordance with the principles of scientific research and publication ethics. The article has not been published elsewhere and is not currently under review by another journal.

All sources used in the study have been cited in accordance with academic standards. I declare that the study does not contain plagiarism, fabrication, falsification, or manipulation of data, and that the research findings have been presented in accordance with the principles of scientific integrity.

Author Contributions

The author single-handedly designed, conducted, and analyzed the study and prepared the report for this article. I have reviewed and approved the final version of the article and agreed to its publication.

Conflict of Interest

I declare that there is no conflict of interest regarding the publication of this manuscript.

Funding

This research did not receive any specific grant, financial support, or funding from any public, commercial, or non-profit funding agencies.

Artificial Intelligence (AI) Usage Disclosure

During the preparation of this manuscript, artificial intelligence tools may have been used solely for limited purposes such as language editing, translation assistance, and stylistic improvement. Any AI-assisted translations or language corrections were carefully reviewed and verified by the author. Artificial intelligence tools were not used to generate the core scientific content, research design, analysis, or scholarly conclusions. All academic responsibility for the content of the manuscript rests entirely with the author.

Copyright and Permissions

I confirm that all necessary permissions for copyrighted materials have been obtained where required and that the manuscript does not violate any intellectual property rights.

Author Approval

I confirm that they have read and approved the final version of the manuscript and consent to its submission and publication.

ETİK BEYANLAR

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu makalenin özgün bir çalışma olduğunu ve bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hazırlandığını beyan ederim. Makale daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış olup başka bir dergide değerlendirme sürecinde değildir.

Çalışmada kullanılan tüm kaynaklar akademik kurallara uygun biçimde atıflanmıştır. Çalışmanın intihal, veri uydurma, veri tahrifi veya manipülasyon içermediğini; araştırma bulgularının bilimsel dürüstlük ilkelerine uygun şekilde sunulduğunu beyan ederim.

Yazar Katkısı

Çalışmanın tasarlanması, yürütülmesi, analizi ve makalenin raporlama aşamasını tek başına yürütmüştür. Makalenin son hâlini okuyup onayladım ve yayımlanmasını kabul ettim.

Çıkar Çatışması

Bu makalenin yayımlanmasına ilişkin herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan ederim.

Finansal Destek

Bu araştırma herhangi bir kamu kurumu, ticari kuruluş veya kâr amacı gütmeyen kuruluş tarafından finansal olarak desteklenmemiştir.

Yapay Zekâ Kullanım Beyanı

Makalenin hazırlanması sürecinde yapay zekâ araçlarından yalnızca dil düzenleme, çeviri desteği ve anlatım iyileştirmesi amacıyla sınırlı ölçüde yararlanılmıştır. Yapay zekâ araçları tarafından yapılan çeviri ve dil düzenlemeleri tarafımdan dikkatle kontrol edilmiştir. Yapay zekâ araçları çalışmanın bilimsel içeriğinin, araştırma tasarımının, analizlerinin veya akademik sonuçlarının oluşturulmasında kullanılmamıştır. Makalenin içeriğine ilişkin tüm akademik sorumluluk bana aittir.

Telif Hakları ve İzinler

Telif hakkı gerektiren materyaller kullanılmışsa gerekli izinlerin alındığını ve çalışmanın herhangi bir fikrî mülkiyet hakkını ihlal etmediğini beyan ederim.

Yazar Onayı

Makalenin son hâlini okudum, onayladım ve yayımlanmasını kabul ettiğimi beyan ederim.